

КОДЕКСИ ОИЛАИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

(Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 1998, №22, мод. 303; с. 2006, №4, мод. 196; с. 2008, №3, мод. 201; с. 2010, №7, мод. 546; с. 2011, №3, мод. 177, №12, мод. 855; с. 2013, №3, мод. 195; с. 2015, №11, мод. 960; с. 2016, №3, мод.143)

(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 [№ 183](#), аз 20.03.2008 [№ 382](#), аз 21.07.2010 [№ 613](#), аз 25.03.2011 [№ 710](#), аз 26.12.2011 [№ 791](#), аз 19.03.2013 [№ 952](#), аз 23.11.2015 [№ 1239](#), аз 15.03.2016 [№ 1290](#), аз 14.11.2016 [№ 1365](#), аз 24.02.2017 [№ 1395](#))

ФАСЛИ I. ҚОИДАҲОИ УМУМИ

БОБИ 1. ҚОНУНГУЗОРИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН ОИД БА ОИЛА

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 [№ 791](#))

Моддаи 1. Заминаҳои асосии қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба оила

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 [№ 791](#))

1. Оила, ақди никоҳ, модар, падар ва кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти муҳофизати давлат қарор доранд (Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 [№ 183](#)).

2. Қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба оила ба зарурати таҳкими оила, ба бунёди муносибатҳои оилави дар заминаи муҳаббату эҳтироми якдигар, кӯмаки мутақобила ва масъулияти ҳамаи аъзои оила дар назди оила, раво набудани даҳлати беасоси ҳар шахс ба корҳои оила, татбиқи бемонеаи ҳуқуқ ва иҷрои ўҳдадодориҳои худ аз ҷониби аъзои оила ва имконияти ҳимояи судии онҳо асос меёбад (Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 [№ 791](#)).

3. Танҳо он никоҳе эътироф карда мешавад, ки дар мақомоти давлатии сабти асноди ҳолати шахрванди ба ҷо оварда шудааст. Ақди никоҳе, ки бо расму оини дини сурат гирифтааст, эътибори қонуни надорад.

4. Танзими муносибатҳои оилави дар асоси принципҳои ихтиёри будани ақди никоҳи марду зан, баробарии ҳуқуқи зану шавҳар дар оила, ҳалли масъалаҳои дохилиоилави дар асоси мувофиқаи тарафҳо, афзалияти тарбияи кӯдакон дар оила, ғамхори нисбати некӯаҳволи ва рушди камоли онҳо, таъмини бештари ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои аъзои ноболиғ ва ғайри қобили меҳнати оила сурат мегирад.

5. Ҳангоми никоҳ ва дар муносибатҳои оилави ҳама гуна шаклҳои маҳдуд кардани ҳуқуқи шахрвандон аз рӯи мансубияти иҷтимоӣ, наҷоди, милли, забони ё дини, инчунин таҳсил ва молумулк манъ аст (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710, аз 14.11.2016 № 1365*).

6. Ҳуқуқи шахрвандон дар оила дар асоси қонунгузорӣ дар бораи оила ва дар ҳадде, ки бо мақсади муҳофизати ҳуқуқ, манфиатҳои қонунӣ, ахлоқ, саломатии дигар аъзои оила ва шахрвандон лозим мебошад, маҳдуд карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183*).

Моддаи 2. Муносибатҳои, ки бо қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба оила танзим мегарданд

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791)

Қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба оила шарт ва тартиби ақди никоҳ, қатъ ва беътибордонистани онро муқаррар менамоянд, муносибатҳои шахсии ғайримолумулкӣ ва молу мулкоро, ки дар оила миёни зану шавҳар, падару модар, фарзандон, дигар аъзои оила ба миён меоянд, муносибатҳои, ки вобаста бо фарзандхонди, васояту парастори, ба тарбия гирифтани кӯдакон ба миён меоянд, тартиби

сабти асноди ҳолати шаҳрванди ва муносибати дигари оилавиरो танзим менамоянд ([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#)), аз [25.03.2011 № 710](#), аз [26.12.2011 № 791](#)).

Моддаи 3. Қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон оид ба оила

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791)

1. Қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон оид ба оила ба Конститутсияи Чумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз Кодекси мазкур ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Чумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, иборат мебошад ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791](#), аз [14.11.2016 № 1365](#)).

2. Меъёрҳои ҳуқуқии оилавӣ, ки дар санадҳои қонунгузорӣ ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Чумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ гардидаанд, бояд ба Конститутсияи Чумҳурии Тоҷикистон ва Кодекси мазкур мутобиқ бошанд ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791](#), аз [14.11.2016 № 1365](#)).

3. Бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шаҳрвандӣ дар асоси Қонуни Чумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шаҳрвандӣ" ба амал бароварда мешавад ([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#)).

4. Ҳукумати Чумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ дорад, ки тибқи асос ва бо мақсади иҷрои ҳамин Кодекс ва дигар қонунҳои Чумҳурии Тоҷикистон доир ба масъалаҳои оилави санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ қабул намояд ([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#)).

Моддаи 4. Истифодаи қонунгузори граждани дар муносибатҳои оилави

Қонунгузори граждани дар танзими муносибатҳои шахсии ғайримолумулкӣ ва молумулкии байни аъзои оила истифода мешаванд, агар ин муносибатҳо бо

қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба оила танзим нагардида бошанд ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#), аз [26.12.2011 № 791](#)).

Моддаи 5. Қиёси қонун ва ҳуқуқ дар муносибатҳои оилави

([Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365](#))

Дар ҳолатҳое, ки муносибатҳои байни аъзои оила бо қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба оила ё созишномаи тарафҳо танзим нагардида бошанд ва дар сурати мавҷуд набудани меъёрҳои ҳуқуқи граждани, ки бевосита ин муносибатҳоро танзим менамоянд, нисбат ба чунин муносибатҳо, агар ин хилофи моҳияти онҳо набошад, меъёрҳои ҳуқуқи оилави ва (ё) ҳуқуқи граждани, ки муносибатҳои шабеҳро танзим менамоянд (қиёси қонун), истифода мешаванд. Дар сурати набудани чунин меъёрҳо ҳуқуқу ўҳдадорихои аъзои оила, бо назардошти асосу принципҳои умумии ҳуқуқи оила ё ҳуқуқи граждани (шабоҳати ҳуқуқ), инчунин принципи башардӯсти, оқилона ва адолат муайян карда мешаванд ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791](#), аз [14.11.2016 № 1365](#)).

Моддаи 6. Истифодаи меъёрҳои ҳуқуқи байналмилали дар муносибатҳои оилави

([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#))

Агар дар шартномаи байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбат ба қоидаҳои дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба оила пешбинигардида қоидаҳои дигар муқаррар гардида бошанд, он гоҳ қоидаҳои шартномаи байналхалқи истифода мешаванд ([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#), аз [26.12.2011 № 791](#)).

БОБИ 2. ТАТБИҚ ВА ҲИМОЯИ ҲУҚУҚИ ОИЛАВИ

([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791](#))

Моддаи 7. Татбиқи ҳуқуқи оилави ва иҷрои ўҳдадориҳои оилави

1. Шаҳрвандон ба ҳуқуқҳои ба онҳо тааллуқдошта, ки аз муносибатҳои оилави ва ҳуқуқҳои оилави, аз ҷумла ҳуқуқи ҳифзи онҳо бармеоянд, бо салоҳдиди худ ихтиёрдори менамоянд, агар дар ҳамин Кодекс тартиби дигаре муқаррар нашуда бошад.

Ҳуқуқи худро амали намудани аъзоёни оила ва иҷрои ўҳдадориҳои набояд ҳуқуқи озоди ва манфиатҳои қонунии аъзоёни дигари оила ва дигар шаҳрвандонро вайрон намояд.

2. Ҳуқуқҳои оилави қонун ҳифз мекунад, ба истиснои ҳолатҳои, ки ин ҳуқуқҳо хилофи таъиноташон ба амал бароварда мешаванд.

Моддаи 8. Ҳимояи ҳуқуқи оилави

1. Ҳуқуқҳои оилави аз тарафи суд, мақомоти васоияту парастори, сабти асноди ҳолати шаҳрванди ва мақомоти дигари давлати, инчунин дар ҳолатҳои пешбиниамудаи қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот ҳимоя карда мешаванд (*Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 № 1365*).

2. Ҳимояи ҳуқуқҳои оилави бо тартиби пешбиниамудаи моддаҳои дахлдори ҳамин Кодекс сурат мегирад (*Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 791*).

Моддаи 9. Истифодаи мӯҳлати даъво дар муносибатҳои оилави

Нисбати талаботе, ки аз муносибатҳои оилави бармеоянд, ба истиснои ҳолатҳои, ки мӯҳлати ҳифзи ҳуқуқи поймолшударо ҳамин Кодекс муқаррар намудааст, мӯҳлати даъво татбиқ намегардад. Зимни истифодаи меъёрҳои, ки мӯҳлати даъво муқаррар менамоянд, суд меъёрҳои дахлдори дар Кодекси граждании Чумҳурии Тоҷикистон пешбинигардидаро дастури амал қарор медиҳад.

ФАСЛИ II. АҚДИ НИКОҲ ВА ҚАТЪИ ОН

БОБИ 3. ШАРТ ВА ТАРТИБИ БАСТАНИ АҚДИ НИКОҲ

(Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365)

Моддаи 10. Ақди никоҳ

1. Никоҳ дар мақомоти давлатии сабти асноди ҳолати шаҳрванди баста мешавад *(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791)*.

2. Ҳуқуқу ӯҳдадориҳои зану шавҳар аз лаҳзаи дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди ба қайди давлати гирифтани ақди никоҳ ба миён меояд.

3. Никоҳҳое, ки дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон то 19 декабри соли 1929 мувофиқи расму оини дини ба ҷо оварда шудаанд, бо никоҳҳое, ки дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди ба қайд гирифта шудаанд, баробар мебошанд *(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183)*.

Моддаи 11. Тартиби бастани ақди никоҳ

(Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365)

1. Қайди бастани ақди никоҳ бо тартиби муқарраркардаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шаҳрвандӣ" ба ҷо оварда мешавад *(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183, аз 26.12.2011 № 791)*.

2. Дар сурати аз ҷониби мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди рад кардани бақайдгирии никоҳ шахсоне, ки хоҳиши никоҳ кардан доранд (яке аз онҳо), метавонанд ба суд арз намоянд *(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183)*.

Моддаи 12. Шартҳои ақди никоҳ

1. Барои ақди никоҳ розигии ҳамдигарии марду зани никоҳшаванда ва синни никоҳи доштани онҳо зарур аст *(Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710)*.

2. Дар сурати мавҷуд будани монеаҳои дар моддаи 14 ҳамин Кодекс зикршуда ақди никоҳ баста намешавад.

3. Агар яке аз тарафҳои никоҳшаванда шахрванди хориҷӣ ё шахси бешаҳрванд бошад, шартҳои иловагии зерин талаб карда мешаванд:

- истиқомат дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон на камтар аз як соли охир;

- бастанӣ аҳдномаи никоҳ ба таври ҳатмӣ (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

Моддаи 13. Синни никоҳи

1. Синни никоҳи аз ҳаҷдаҳсолагӣ муқаррар карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 21.07.2010 № 613*).

2. Дар ҳолатҳои истисноӣ суд ҳуқуқ дорад дар асоси хоҳиши шахсони никоҳшаванда синни никоҳи дар ҳамин модда барои марду зан муқарраршударо ба мӯҳлати на бештар аз як сол кам кунад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

3. Ариза тибқи тартиби пешбурди алоҳида, дар суди маҳалли истиқомати шахсе, ки синнаш кам карда мешавад, баррасӣ мегардад.

4. Ҳуқуқи оид ба ҳамин масъала муроҷиат намудан ба суд аз синни ҳаҷдаҳсолагӣ фаро мерасад (*Қонуни ҶТ аз 21.07.2010 № 613*).

Моддаи 14. Ҳолатҳои, ки монеаи бастанӣ ақди никоҳ мегарданд

(*Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365*)

Ақди никоҳ байни шахсони зерин манъ аст:

- байни шахсоне, ки яке аз онҳо дар никоҳи дигари ба қайдгирифташуда қарор дошта бошад;

- байни хешовандони наздик (падар ё модар бо фарзанд, бобо ё бибӣ бо набераи худ) (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791*);

- байни бародарону хоҳарони айна ва ӯгай (ки аз як падар ё модаранд);

- байни фарзандони бародарон, хоҳарон, бародару хоҳар ([Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 № 1290](#));

- байни тағо ва қиян, амак ва бародарзода, хола ва хоҳарзода, амма ва қиян ([Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 № 1290](#));

- байни шахсоне, ки аз як зан шир макидаанд ([Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 № 1290](#));

- байни шахсоне, ки аз муоинаи тиббии ҳатмӣ нагузаштаанд ([Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 № 1290](#));

- байни фарзандхондагон ва фарзандхондшудагон;

- байни шахсоне, ки суд яке аз онҳоро бо сабаби бемории рӯҳи ё сустаклиаш (ноқисулақлиаш) ғайри қобили амал эътироф кардааст;

- байни шахсоне, ки суд қобилияти амали яке аз онҳоро бо сабаби суиистеъмол намудан аз машруботи спиртӣ, воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо ё дигар моддаҳои мадҳушкунанда маҳдуд намудааст ([Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 № 1365](#)).

Моддаи 15. Муоинаи тиббии ҳатмии шахсони никоҳшаванда

([Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 № 1290](#))

1. Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд пеш аз бастанӣ ақди никоҳ мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар муассисаҳои давлатии соҳаи тандурустии маҳалли зист ё истиқомати доимӣ аз муоинаи тиббии ҳатмӣ ба таври ройгон мегузаранд ва онҳо бо натиҷаи муоинаи тиббии ҳатмии ҳамдигар шинос карда мешаванд.

2. Машваратдиҳӣ оид ба тарзи солими ҳаёт, банақшагирии оила ва таъсири бемориҳо ба саломатии насл аз ҷониби муассисаҳои давлатии соҳаи тандурустии маҳалли зист ё истиқомати доимӣ

мутобиқи қонунгузориي Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронида мешавад ([Қонуни ҶТ аз 15.03.2016 № 1290](#), аз [14.11.2016 № 1365](#)).

БОБИ 4. ҚАТЪИ НИКОҲ

Моддаи 16. Асосҳои қатъи никоҳ

1. Никоҳ дар натиҷаи вафот ё яке аз ҳамсаронро фавтида эълон намудани суд қатъ мегардад.

2. Никоҳ бо роҳи бекор кардани он (талоқ) дар асоси аризаи зан ё шавҳар ё ҳардуи онҳо, васии зан ё шавҳаре, ки суд ӯро ғайри қобили амал эътироф намудааст, инчунин прокурор қатъ гардиданаш мумкин аст.

Моддаи 17. Маҳдуд кардани ҳуқуқи шавҳар оид ба талаби бекор кардани никоҳ

1. Шавҳар ҳуқуқ надорад ҳангоми ҳомиладории зан ва дар давоми якуним соли пас аз таваллуди кӯдак бе розигии зан ба суд оиди бекор кардани никоҳ даъво пешниҳод намояд.

2. Маҳдудияти дар қисми 1 моддаи мазкур пешбинигардида нисбат ба шавҳар татбиқ намегардад, агар дар мӯҳлати зикршуда зан аз тарбияи фарзанд даст кашида, шавҳар бевосита ба тарбияи фарзанд машғул бошад, ё зан ташаббускори бекор кардани ақди никоҳ бошад ([Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365](#)).

Моддаи 18. Тартиби бекор кардани никоҳ

Никоҳ дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шаҳрвандӣ ва дар ҳолатҳои пешбиниамудаи моддаҳои 21-24 ҳамин Кодекс ба тартиби суди бекор карда мешавад ([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#)).

Моддаи 19. Хорич карда шуд

(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183)

Моддаи 20. Баррасии баҳсхое, ки дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди ҳангоми бекор кардани никоҳ дар байни зану шавҳар ба миён меоянд

Баҳсҳо дар хусуси тақсими молу мулки муштаракӣ зану шавҳар, пардохти маблағ барои таъминоти зан ё шавҳари эҳтиёҷманди корношоям, инчунин баҳсҳо дар хусуси фарзандон, ки байни зану шавҳар ба миён меоянд ва дар ҳолатҳои пешбиниамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шаҳрвандӣ, сарфи назар аз бекор кардани никоҳ дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди, ба тариқи суди барраси мешаванд *(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183, аз 25.03.2011 № 710)*.

Моддаи 21. Бекор кардани никоҳ дар суд

1. Никоҳ аз тарафи суд дар сурати фарзандони ноболиғ доштани зану шавҳар, ба истиснои ҳолатҳои дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шаҳрвандӣ пешбинигардида ё дар сурати ба бекор кардани никоҳ рози набудани зан ё шавҳар, бекор карда мешавад *(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183)*.

2. Никоҳ ба тартиби суди, инчунин дар ҳолатҳои, ки зан ё шавҳар бо вучуди муҳолиф набуданашон аз бекор кардани никоҳ дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди саркаши менамояд (ариза додан намехоҳад ё барои сабти бекор кардани никоҳ ҳозир намешавад ва ғайра), бекор карда мешавад.

Моддаи 22. Ба тариқи суди бекор кардани никоҳ дар сурати рози набудани зан ё шавҳар барои бекор кардани никоҳ

1. Зимни баррасии парвандаҳо дар бораи бекор кардани никоҳ, дар

сурати рози набудани зан ё шавҳар барои бекор кардани никоҳ, суд барои ошти додани зану шавҳар тадбирҳо меандешад ва ҳуқуқ дорад, ки баррасии парвандаро мавқуф гузошта, ба зану шавҳар барои оштишави то шаш моҳ мӯҳлат диҳад (*Қонуни ҶТ аз 20.03.2008 № 382*).

2. Агар суд муқаррар намояд, ки зиндагии минбаъдаи якҷояи зану шавҳар ва нигоҳ доштани оила имконнопазир гардидааст ва тадбирҳои ошти додани зану шавҳар натиҷаи дилхоҳ надоданд, никоҳ бекор карда мешавад.

3. Агар суд даъвои бекор кардани никоҳро рад кунад, зану шавҳар ҳуқуқ доранд, ки баъди гузаштани се моҳи пас аз рад шудани даъво дар хусуси бекор кардани никоҳ такроран бо аризаи даъво муроҷиат намоянд.

Моддаи 23. Бо тартиби судӣ бекор кардани ақди никоҳ ҳангоми розигии зану шавҳар

(Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365)

1. Агар зану шавҳар барои бекор кардани ақди никоҳ розӣ бошанд, суд ҳуқуқ дорад ақди никоҳро бекор намояд. Дар ин ҳолат ақди никоҳ дар давоми як моҳи баъди ариза додани зану шавҳар бекор карда мешавад.

2. Ба зану шавҳари дорои фарзандони ноболиғ, новобаста ба розигии муштараки онҳо барои бекор кардани ақди никоҳ, суд барои оштии додани онҳо тадбирҳо меандешад ва ҳуқуқ дорад, ки баррасии парвандаро мавқуф гузошта, ба зану шавҳар барои оштишавӣ то шаш моҳ мӯҳлат диҳад (*Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365*).

Моддаи 24. Масъалаҳое, ки суд ҳангоми қабули ҳалнома дар бораи бекор кардани никоҳ ҳал менамояд

1. Ҳангоми ба тариқи суди бекор кардани никоҳ зану шавҳар метавонанд созишномаро дар хусуси бо кадоме аз онҳо зиндаги кардани фарзандони ноболиғ, дар бораи тартиби пардохт ва андозаи маблағ барои таъминоти фарзандон ва (ё) зан ва (ё) шавҳари ғайри қобили меҳнати эҳтиёҷманд, дар хусуси ҳаҷми ин маблағ ё тақсимоти молу мулк зану шавҳар барои тасдиқи суд пешниҳод намоянд ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#)).

2. Дар сурати набудани созишномаи байни зану шавҳар оид ба масъалаҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикршуда, инчунин агар муқаррар гардад, ки ин созишнома манфиати фарзандон ва ё зан ва шавҳарро поймол мекунад, суд вазифадор аст:

- муайян намояд, ки фарзандони ноболиғ пас аз бекор кардани никоҳ бо кадоме аз волидон зиндаги мекунанд;

- муайян намояд, ки барои таъминоти фарзандон аз кадом волидон ва ба кадом андоза алимент ситонида мешавад;

- бо талаби зану шавҳар (яке аз онҳо) молу мулк дар таҳти моликияти муштаракӣ онҳо қарордоштаро тақсим намояд ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#));

- бо талаби зан ё шавҳаре, ки аз ҳамсари худ ба гирифтани таъминот ҳуқуқ дорад, андозаи ин таъминотро муайян намояд.

3. Ҳангоми бекор кардани ақди никоҳе, ки яке аз тарафҳо шаҳрванди хориҷӣ ё шахси бешаҳрванд мебошад, суд вазифадор аст таъмини иҷрои аҳдномаи никоҳро мавриди баррасӣ қарор диҳад ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#)).

4. Дар мавриде, ки агар тақсими молу мулк ба манфиатҳои шахсони сеюм дахл кунад, суд

метавонад тақозои тақсими молу мулкро ба истехсолоти алоҳида ҷудо кунад ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#)).

Моддаи 25. Лаҳзаи қатъ гардидани никоҳ Ҳангоми талоқ

1. Ақди никоҳ дар мақомоти сабти асноди ҳодати шаҳрвандӣ аз рӯзи бақайдгирии давлатии бекор кардани ақди никоҳ дар китоби сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ ва ҳангоми бекор кардани ақди никоҳ дар суд, аз рӯзи эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳалномаи суд катъ мегардад ([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#)).

2. Бекор кардани никоҳ дар суд бояд дар мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрванди аз рӯзи аз эътибори қонуни пайдо кардани ҳалномаи суд, мувофиқи тартиби барои сабти асноди ҳолати шаҳрванди муқарраргардида ба қайди давлатӣ гирифта шавад. Бекор кардани никоҳ аз лаҳзаи ба қайд гирифта шуданаш барои шахсони сеюм эътибори ҳуқуқи дорад ([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#)).

Моддаи 26. Барқарор намудани никоҳ дар сурати ҳозиршавии зан ё шавҳаре, ки Ҷавтида эълон шуда ё бедарак ғоибшуда доништа шудааст

1. Дар сурати ҳозиршавии зан ё шавҳаре, ки суд Ҷавтида эълоншуда ё бедарак ғоибшуда эътироф кардааст ва бекор кардани ҳалномаҳои дахлдори суди, мақоми сабти асноди ҳолати шаҳрванди метавонад дар асоси аризаи якҷояи зану шавҳар никоҳро барқарор намояд.

2. Агар зан ё шавҳар бо дигаре никоҳ карда бошад, никоҳ барқарор карда намешавад ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#)).

Моддаи 27. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183)

БОБИ 5. БЕЪЪТИБОРИИ НИКОҲ

Моддаи 28. Беъътибор дониستاني никоҳ

1. Дар сурати вайрон кардани шартҳои дар моддаҳои 12 ва 14 ҳамин Кодекс, инчунин дар мавриди баستاني никоҳи қалбаки, яъне агар зану шавҳар ё яке аз онҳо никоҳро бе нияти бунёди оила сабт карда бошанд, никоҳ беъътибор доништа мешавад. Никоҳе, ки маҷбури ё бо роҳи фиреб баста шудааст, тибқи аризаи ҷабрдида ё прокурор беъътибор доништа шуданаш мумкин аст (*Қонуни ҶТ аз 15.03.2016 № 1290*).

2. Никоҳ аз ҷониби суд беъътибор доништа мешавад.

3. Суд вазифадор аст, ки дар мӯҳлати се рӯзи баъди эътибори қонуни пайдо кардани ҳалномаи беъътибор дониستاني никоҳ иқтибоси ин ҳалномаи судро ба мақоми сабти асноди ҳолати шаҳрвандии маҳали бақайдгирии давлатии ақди никоҳ фириштад.

4. Ақди никоҳи хилофи талаботи қисми 1 моддаи мазкур баста шуда аз лаҳзаи баста шуданаш беъътибор аст (*Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365*).

Моддаи 29. Шахсоне, ки барои талаби беъътибор дониستاني никоҳ ҳуқуқ доранд

1. Шахсони зерин барои талаби беъътибор дониستاني никоҳ ҳуқуқ доранд:

- зан ё шавҳари ноболиғ, волидони ӯ (шахсони онҳоро ивазкунанда), мақоми васоят ва парастори ё прокурор - агар никоҳ бо шахси ба синни никоҳи нарасида ҳангоми мавҷуд набудани иҷозати ақди никоҳ то ба синни никоҳи расиданаш (моддаи 13 ҳамин Кодекс) баста шуда бошад. Баъди ба синни ҳаждаҳсолагӣ расидани зан ё шавҳари ноболиғ барои

талаби беътибор дониستاني никоҳ танҳо ин зан ё шавҳар ҳуқуқ дорад ([Қонуни ҚТ аз 21.07.2010 № 613](#));

- зан ё шавҳаре, ки ҳуқуқи ӯ ҳангоми ақди никоҳ поймол гардидааст, инчунин прокурор - агар никоҳ дар сурати рози набудани зан ё шавҳар: дар натиҷаи маҷбуруни, фиреб, ба иштибоҳ андохтан ё вобаста ба вазъи ҳолати худ дар лаҳзаи бақайдгирии никоҳ дарк карда натавониستاني моҳияти амали худ ё идора накардани он ҳолат баста шуда бошад;

- зан ё шавҳаре, ки дар хусуси мавҷуд будани ҳолатҳои монеаи ақди никоҳ огоҳи надошт, вази зан ё шавҳаре, ки ғайри қобили амал эътироф шудааст, зан ё шавҳари аз никоҳи қабли бекоркарданашуда, шахсони дигаре, ки дар асари никоҳ бо вайрон кардани муқаррароти моддаи 14 ҳамин Кодекс басташуда ҳуқуқашон поймол гардидааст, инчунин мақоми васоюту сарпарастии ва прокурор;

- прокурор, инчунин зан ё шавҳаре, ки ҳангоми баستاني никоҳи қалбаки дар хусуси қалбаки будани он огоҳи надошт ([Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 № 1290](#)).

2. Ҳангоми баррасии парванда дар хусуси беътибор дониستاني никоҳи бо шахси ба синни никоҳи нарасида, инчунин бо шахси аз тарафи суд ғайри қобили амал эътирофгардида басташуда, барои иштирок дар парванда мақоми васоюту парастори ҷалб карда мешавад.

Моддаи 30. Эътиборнок дониستاني никоҳ (санатсияи никоҳ)

1. Суд метавонад никоҳро эътиборнок ҳисоб кунад, агар дар лаҳзаи баррасии парванда дар бораи беътибор дониستاني никоҳ ҳолатҳое, ки барои ақди никоҳ монеъ мешуданд, аз байн рафта бошанд.

2. Суд метавонад даъворо оид ба беътибор дониستاني никоҳе, ки бо шахси ба синни никоҳи нарасида баста шудааст, рад кунад, агар инро манфиатҳои зан ё шавҳари ноболиғ талаб намояд.

3. Суд метавонад никоҳи қалбакиро ҳақиқи эътироф намояд, агар то лаҳзаи баррасии парванда байни шахсоне, ки никоҳ бастаанд, муносибатҳои занову ба вучуд омада, онҳо барои идомаи ҳаёти оилави рози бошанд, ба шарте, ки ҳақиқи дониستاني никоҳ ба ҳуқуқҳои шахсони сеюм зарар нарасонад.

4. Никоҳ пас аз бекор кардани он ғайриҳақиқи дониста шуда наметавонад, ба истиснои ҳолатҳои вучуд доштани дараҷаи хешии байни зану шавҳар, ки қонун манъ кардааст, ё ҳолате, ки зан ё шавҳар дар лаҳзаи бақайдгирии никоҳ дар никоҳи дигари бекорнашуда (моддаи 14 ҳамин Кодекс) қарор дошта бошанд.

Моддаи 31. Оқибати никоҳи беътибор донисташуда

1. Никоҳе, ки суд беътибор донистааст, ба истиснои ҳолатҳои дар қисмҳои 4 ва 5 ҳамин модда муқарраргардида, ҳуқуқи ўҳдадориҳои дар Кодекси мазкур пешбинигардидаи зану шавҳарро ба миён намеоварад.

2. Нисбати молу мулки якҷоя бадастовардаи шахсоне, ки никоҳашон беътибор дониста шудааст, меъёрҳои Кодекси граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи моликияти умумии саҳми истифода мешавад. Аҳдномаи никоҳе, ки зану шавҳар бастаанд (моддаҳои 41-43 Кодекси мазкур), беътибор дониста мешавад ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#), аз [14.11.2016 № 1365](#)).

3. Беътибор донистани никоҳ ба ҳуқуқи кӯдаконе, ки аз ин никоҳ таваллуд ёфтаанд ё дар давоми сесад рӯзи баъди беътибор донистани никоҳ ба дунё омадаанд, таъсир намекунад (қисми 2 моддаи 49 ҳамин Кодекс).

4. Ҳангоми баровардани ҳалномаи дар бораи беътибор донистани никоҳ суд метавонад ҳуқуқи зан ё шавҳарро, ки баъди бастани чунин никоҳ

ҳуқуқаш поймол гардидааст, барои мутобиқи моддаҳои 90, 91 ҳамин Кодекс аз зан ё шавҳари дигар гирифтани таъминот эътироф намояд, нисбати тақсими молу мулки то рӯзи беътибор дониستاني никоҳ бадастомада бошад, метавонад муқаррароти дар моддаҳои 34, 38-39 ҳамин Кодекс муайянгардидаро татбиқ кунад, инчунин шартномаи никоҳро пурра ё қисман беътибор донад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

Зан ё шавҳаре, ки дар натиҷаи бастанӣ никоҳи аз ҷониби суд беътибор доништашуда ҳуқуқаш поймол гардидааст, ҳуқуқ дорад мувофиқи қоидаҳои пешбиниамудаи қонунгузориҳои граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷуброни зарари модди ва маънавии ба ӯ расонидашударо талаб намояд (*Қонуни ҶТ аз 24.02.2017 № 1395*).

5. Зан ё шавҳари софдил ҳангоми беътибор дониستاني никоҳ ҳуқуқ дорад насаберо, ки ҳангоми сабти никоҳ интиҳоб намудааст, нигоҳ дорад (*Қонуни ҶТ аз 23.11.2015 № 1239*).

ФАСЛИ III. ҲУҚУҚ ВА ӮҲДАДОРИҲОИ ЗАНУ ШАВҲАР

БОБИ 6. ҲУҚУҚ ВА ӮҲДАДОРИҲОИ ШАХСИИ ЗАНУ ШАВҲАР

Моддаи 32. Баробарҳуқуқии зану шавҳар дар оила

(*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791*)

1. Зану шавҳар ҳар кадомашон дар интиҳоби шуғл, таҳсилоти касбӣ, намуди фаъолият, маҳалли истиқомат ва будубош озод аст (*Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365, аз 24.02.2017 № 1395*).

2. Масъалаҳои падариву модари, таълиму тарбияи фарзандон ва масъалаҳои дигари ҳаёти оилавию зану шавҳар яқоя, бо назардошти принсипи

баробарҳуқуқи зану шавҳар ҳал менамоянд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791, аз 14.11.2016 № 1365*).

3. Зану шавҳар вазифадоранд, ки муносибатҳои худро дар оила дар асоси эҳтирому кӯмаки якдигари ба роҳ монанд, барои таҳкими оила мусоидат намоянд, ба некӯаҳволи ва рушду камоли фарзандонашон ғамхори кунанд.

Моддаи 33. Ҳуқуқи зану шавҳар дар интихоби фамилия

1. Зану шавҳар ҳангоми бастани ақди никоҳ дар интихоби фамилия баробарҳуқуқ мебошанд (*Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365*).

2. Интихоби насаби зану шавҳар мутобиқи тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шаҳрвандӣ" амалӣ карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183, аз 23.11.2015 № 1239*).

БОБИ 7. ҲУҚУҚИ МОЛУ МУЛКИИ ЗАНУ ШАВҲАР

(*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*)

Моддаи 34. Моликияти муштаракӣ зану шавҳар

1. Молу мулке, ки зану шавҳар дар давраи заношӯи чамъ кардаанд, моликияти муштаракӣ онҳо мебошад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

2. Даромаде, ки зану шавҳар дар натиҷаи фаъолияти меҳнати, соҳибкори ва зеҳни ба даст овардаанд, нафақа, ёрдампули ва пардохтҳои дигари пулии гирифташон, ашёҳои харидашон, қоғазҳои қиматнок, саҳмия, пай ва ҳама гуна молу мулки манқул ва ғайриманқули дар давоми заношӯи чамъкардашон, сарфи назар аз он, ки ба номи кадоме аз зану шавҳар харида шудааст (ё маблағ гузаронида шудааст), моликияти муштаракӣ онҳо

ҳисоб мешавад ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#), аз [14.11.2016 № 1365](#)).

3. Ҳуқуқ ба молу мулки муштарак ҳамчунин ба зан ё шавҳаре низ тааллуқ дорад, ки дар давоми заношӯи хоҷагиро пеш мебурд, фарзандонро нигоҳубин мекард ё бо сабабҳои узрнок даромади мустақилона надошт ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#)).

Моддаи 35. Ҳуқуқи соҳиби, истифода ва ихтиёрдори кардани моликияти муштаракӣ зану шавҳар

1. Ҳуқуқи соҳибӣ, истифода ва ихтиёрдорӣ кардани молу мулке, ки дар моликияти муштаракӣ зану шавҳар қарор дорад, танҳо бо розигии мутақобилаи онҳо сурат мегирад ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791](#)).

2. Ҳангоми аз ҷониби зан ё шавҳар анҷом додани муомилоти вобаста ба ихтиёрдории молу мулки умумӣ чунин тасаввур мешавад, ки ӯ бо розигии ҳамсари худ амал мекунад ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#)).

Муомилоте, ки аз ҷониби яке аз ҳамсарон оид ба ихтиёрдории молу мулки умумӣ анҷом дода шудааст, аз ҷониби суд қисман бо сабаби мавҷуд набудани розигии ҳамсари дигар танҳо ҳангоме, ғайриқонуни эътироф мегардад, ки агар яке аз онҳо бо чунин талаб муроҷиат намояд ва танҳо дар сурати собит гардидани он, ки тарафи дигар аз муомилот огоҳ буд ё пешаки бояд норози будани тарафи дигарро барои анҷом додани чунин муомилот медонист ([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#), аз [25.03.2011 № 710](#)).

3. Барои ба анҷом расонидани муомилот вобаста ба ихтиёрдорӣ кардани молу мулки ғайриманқул ва муомилоте, ки мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи қонун тасдиқ ё қайди нотариалиро талаб мекунад, бояд розигии пешаки аз тариқи нотариат тасдиқшудаи зан ё шавҳар гирифта шавад ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#), аз [26.12.2011 № 791](#)).

Ҳамсаре, ки ризоияти дар идораи нотариалии давлатӣ тасдиқшудаи худро барои иҷрои аҳд надодааст, ҳуқуқ дорад дар қисми молу мулки ба худаш тааллуқдошта дар моликияти умумии якҷоя бекор кардани аҳдро талаб намояд, ё ҳамсар ҳуқуқ дорад ба андозаи ҳиссаи дар боло зикргардида аз маблағе, ки ҳамсараш аз фурӯши амвол ба даст овардааст, дар давоми се сол аз рӯзи огоҳ шудан аз чунин муомилот ё мебоист аз иҷрои чунин муомилот огоҳ шавад, беътибор донишани чунин муомилот ё пардохти пулии онро талаб намояд (*Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183, аз 25.03.2011 № 710*).

Моддаи 36. Моликияти ҳар кадоме аз зану шавҳар

1. Молу мулке, ки ба зану шавҳар то ақди никоҳ тааллуқ дошт, инчунин молу мулке, ки дар давраи занושӯи зан ё шавҳар ҳамчун ҳадья ё мерос гирифтааст, моликияти ҳар кадоми онҳо мебошад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

2. Ашъёи истифодаи шахси (либос пойафзол ва ғайра), ба истиснои ҷавоҳирот ва асбоби дигари зебу зинат, гарчанде дар давраи занושӯи аз ҳисоби маблағҳои умумии зану шавҳар ба даст оварда шудаанд, моликияти шахсии ҳар кадоме аз зану шавҳар ба ҳисоб мераванд.

3. Суд метавонад молу мулкero, ки ҳар кадоме аз зану шавҳар ҳангоми ҷудо зиндаги карданашон ҷамъ овардаанд, дар сурати воқеан қатъ гардидани никоҳ моликияти ҳар кадоми онҳо эътироф намояд (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

Моддаи 37. Моликияти муштаракӣ зану шавҳар донишани молу мулки ҳар кадоми онҳо

(*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*)

Молу мулки ба ҳар як ҳамсар тааллуқдоштаро метавон моликияти муштаракӣ онҳо донист, агар муқаррар гардад, ки дар давоми занӯшӣ аз ҳисоби молу мулки умумии зану шавҳар ё молу мулки шахсии зан ё шавҳар ва ё меҳнати ӯ саҳме гузошта шудааст, (таъмири асоси, азнавсози, азнавҷиҳозони ва ғайра), ки дар натиҷаи он арзиши молу мулки ба ҳар кадоме аз зану шавҳар тааллуқдошта хеле афзудааст, агар дар аҳдномаи байни онҳо тартиби дигаре пешбини нашуда бошад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

Моддаи 38. Тақсими молу мулке, ки моликияти муштаракӣ зану шавҳар мебошад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*)

1. Тақсими молу мулке, ки моликияти муштаракӣ зану шавҳар мебошад, чи дар давоми занӯшӣ ва чи баъди талоқ, бо талаби ҳар кадоме аз онҳо, инчунин дар ҳолати аз ҷониби қарздиҳанда талаб кардани тақсими моликияти умумии зану шавҳар барои ситонидани маблағи қарз аз саҳми зан ё шавҳар дар моликияти умумӣ сурат гирифта метавонад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

2. Дар сурати тақсими молу мулки умумии зану шавҳар дар давраи занӯшӣ он қисми молу мулки умумӣ, ки тақсим нашуда буд, инчунин молу мулке, ки зану шавҳар дар давраи никоҳ ҷамъ кардаанд, моликияти умумии онҳоро ташкил медиҳад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

3. Молу мулки умумии зану шавҳар метавонад бо созишномаи зану шавҳар дар байни онҳо тақсим карда шавад. Дар ҳолати ба миён омадани баҳс вобаста ба тақсими молу мулки муштаракӣ зану шавҳар, инчунин муайян намудани саҳми зану шавҳар дар ин молу мулк он ба тартиби суди ҳал карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

4. Зану шавҳар ҳуқуқ доранд, ки тақсими пасандоз, саҳмия, ҳисса ва саҳми дар сармояи муассисаи

кредити ё ташкилотҳои дигари тиҷорати ва ғайритиҷорати ба номи яке аз онҳо гузошташонро талаб намоянд, агар ин пардохтҳо моликияти муштаракӣ онҳо бошанд.

5. Пасандозхое, ки зану шавҳар аз ҳисоби молу мулки умумиашон ба номи фарзандони ноболиғи худ гузоштаанд, молу мулки мутааллиқ ба фарзандондониста шуда, ҳангоми тақсими молу мулке, ки моликияти муштаракӣ зану шавҳар мебошад, ба инобат гирифта намешаванд *(Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710)*.

6. Нисбати талаби зану шавҳари ҷудошуда дар хусуси тақсими молу мулки муштаракӣ онҳо, ки онҳо дар давраи занушӯи ҷамъ овардаанд, мӯҳлати сесолаи даъво истифода мешавад *(Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710)*.

Моддаи 39. Муайян намудани ҳисса ҳангоми тақсими молу мулке, ки моликияти муштаракӣ зану шавҳар мебошад

(Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710)

1. Ҳангоми тақсими молу мулке, ки дар моликияти муштаракӣ зану шавҳар мебошад ва муайян намудани ҳиссаи зану шавҳар дар ин амал ҳиссаи онҳо баробар дониста мешавад, агар дар аҳдномаи никоҳ тартиби дигар пешбини нагардида бошад *(Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710, аз 14.11.2016 № 1365)*.

2. Суд метавонад ҳиссаи зан ё шавҳарро дар молу мулки умумиашон бо дарназардошти манфиати фарзандони ноболиғ, инчунин фарзандони болиғи корношоями эҳтиёҷманд ё манфиати қобили таваҷҷӯҳи зан ё шавҳар, зиёд кунад. Ҳиссаи зан ё шавҳар бо назардошти корношоямии онҳо, инчунин агар яке аз онҳо бо сабабҳои узрнок даромад нагирифта бошад ё молу мулки умумиро бар зарари манфиати оила сарф карда бошад, инчунин дар

сурати ҷой доштани ҳолатҳои дигари қобили таваҷҷӯҳ мумкин аст зиёд карда шавад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710, аз 14.11.2016 № 1365*).

3. Ҳангоми тақсими амволи умумии зану шавҳар суд бо талаби онҳо муайян менамояд, ки кадом ашъё бояд ба кадоме аз онҳо дода шавад. Агар ба зан ё шавҳар ашъёе дода шавад, ки арзиши он аз ҳиссаи барои ӯ муайяншуда зиёд бошад, барои ҳамсари ӯ метавонад ҷубронпули ё ҷуброни дигар муқаррар карда шавад.

4. Қарзи умумии зану шавҳар ҳангоми тақсими молу мулки умумии дар байни зану шавҳар баробар ба ҳиссаи ба ҳар яки онҳо муқарраршуда тақсим карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

5. Ашъёе, ки махсус барои қонеъ гардонидани талаботи фарзандони ноболиғ харида шудаанд (либос, пойафзол, лавозимоти мактаб ва варзиш, асбобҳои мусиқӣ, китобҳои кӯдакона ва ғайра) ба ихтиёри зан ё шавҳар, ки фарзандон бо ӯ зиндаги мекунанд, бе ҷуброн гузошта мешаванд.

БОБИ 8. АҲДНОМАИ НИКОҲ

Моддаи 40. Аҳдномаи никоҳ

Аҳдномаи никоҳ- созишномаи шахсоне мебошад, ки никоҳ мекунанд ё созишномаи зану шавҳар аст, ки ҳуқуқи молу мулки ва ӯҳдадориҳои онҳоро дар давраи заношӯи ва (ё) дар ҳолатҳои бекор кардани он муайян менамояд (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

Моддаи 41. Бастани аҳдномаи никоҳ

1. Аҳдномаи никоҳ метавонад ҳам то бақайдгирии давлатии никоҳ ва ҳам дар ҳар вақти давраи заношӯи баста шавад.

Аҳдномаи никоҳ, ки то бақайдгирии давлатии ақди никоҳ баста шудааст, аз рӯзи бақайдгирии давлатии ақди никоҳ эътибор пайдо мекунад.

2. Бастани аҳдномаи никоҳе, ки яке аз тарафҳои никоҳшаванда шахрванди хориҷӣ ё шахси бешаҳрванд мебошад, ҳатмӣ буда, он бояд то ба қайд гирифтани ақди никоҳ баста шавад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

3. Аҳдномаи никоҳ дар шакли хатти баста шуда, бояд аз ҷониби нотариус тасдиқ карда шавад. Риоя накардани ин расмиёт боиси беэътибор донистани аҳднома мегардад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

Моддаи 42. Мундариҷаи аҳдномаи никоҳ

1. Зану шавҳар ҳуқуқ доранд, ки бо аҳдномаи никоҳ низоми моликияти муштаракӣ ба молу мулки умумӣ муқаррарнамудаи қонунро (моддаи 34 Кодекси мазкур) тағйир дода, низоми моликияти саҳмиро ба тамоми молу мулки дар давоми никоҳ ҷамъовардашон ё ба намудҳои алоҳидаи он ё худ ҳама гуна низоми молу мулки умумиашонро, ки ба ҳар яки онҳо тааллуқ дорад, муқаррар намоянд (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

Аҳдномаи никоҳ метавонад ҳам нисбати молу мулки мавҷуда ва ҳам нисбати молу мулки ояндаи зану шавҳар баста шавад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

Зану шавҳар ҳуқуқ доранд, ки дар аҳдномаи никоҳ ҳуқуқу ӯҳдадориҳои худро дар мавриди таъминоти якдигар; тариқи иштирокро дар даромади ҳамдигар; тартиби хароҷоти оиларо аз ҷониби ҳар кадоми онҳо; хароҷоти тарафайни ҷашну маросимҳои оилавӣ ва молу мулкero муайян намоянд, ки дар сурати бекор кардани никоҳ ба ихтиёри ҳар кадоми онҳо гузошта мешавад, инчунин ҳама гуна муқаррароти дигари марбут ба муносибатҳои молумулкиашонро дохил намоянд (*Қонуни ҶТ аз 20.03.2008 № 382*), аз *25.03.2011 № 710*).

2. Ҳуқуқ ва ӯҳдадориҳои пешбиниамудаи аҳднома метавонад бо мӯҳлатҳои муайян маҳдуд карда шавад

ё бо шарти фаро расидан ё фаро нарасидани шароити алоҳида вобаста карда шавад.

3. Аҳдномаи никоҳ наметавонад қобилияти ҳуқуқи ё амалии зану шавҳар; ҳуқуқи онҳоро барои мууроҷиат ба суд ҷиҳати ҳифзи ҳуқуқҳояшон; танзими муносибатҳои шахсии ғайриамволии байни зану шавҳар; ҳуқуқу ӯҳдадориҳои шахсии зану шавҳарро нисбати фарзандон маҳдуд кунад; муқарраротеро пешбини намояд, ки ҳуқуқи ҳамсари корношоями эҳтиёҷмандро ба таъминот маҳдуд кунанд ва шартҳои дигаре дошта бошад, ки зан ё шавҳарро дар ҳолати ниҳоят ногувор гузоранд ё хилофи асосҳои умуми ва мазмуну мӯҳтавои қонунҳои оила бошанд.

4. Дар аҳдномаи никоҳе, ки яке аз тарафҳои никоҳшаванда шахрванди хориҷӣ ё шахси бешаҳрванд мебошад, бояд шартҳои зерин ба таври ҳатмӣ пешбинӣ карда шаванд:

- муносибатҳои молумулкии тарафҳо, ҳуқуқу ӯҳдадориҳои онҳо оид ба молу мулк;

- ӯҳдадориҳои тарафҳо вобаста ба таъмини фарзандон;

- бо манзили истиқомати шахсӣ таъмин намудани ҳамсар ва фарзандон;

- нигоҳубини ҳамсари корношоями эҳтиёҷманд
(Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 № 710).

Моддаи 43. Тағйир додан ё бекор кардани аҳдномаи никоҳ

(Қонуни ҚТ аз 24.02.2017 № 1395)

1. Аҳдномаи никоҳро дар ҳар давра бо мувофиқаи зану шавҳар тағйир додан ва ё бекор кардан мумкин аст. Созишнома дар бораи тағйир додан ё бекор кардани аҳдномаи никоҳ дар ҳамон шакле, ки аҳдномаи никоҳ баста мешавад, ба имзо мерасад
(Қонуни ҚТ аз 24.02.2017 № 1395).

Ба якҷониба рад намудани иҷрои аҳдномаи никоҳ иҷозат дода намешавад.

2. Бо талаби зан ё шавҳар аҳдномаи никоҳ бо ҳалномаи суд тибқи асос ва тартиби муқаррарнамудаи Кодекси граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон тағйир дода ё бекор карда шуданаш мумкин аст.

3. Амали аҳдномаи никоҳ аз лаҳзаи қатъ кардани никоҳ (моддаи 25 ҳамин Кодекс) ба ғайр аз ҳолатҳое, ки дар аҳдномаи никоҳ барои давраи баъди қатъи никоҳ пешбини шудааст, қатъ мегардад.

4. Шартҳои аҳдномаи никоҳеро, ки дар қисми 4 моддаи 42 ҳамин Кодекс пешбинӣ шудаанд, тағйир додан манъ аст ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#)).

Моддаи 44. Беэътибор донистани аҳдномаи никоҳ

1. Аҳдномаи никоҳ бо асосҳое, ки дар Кодекси граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон барои беэътибории аҳдҳо пешбини гардидаанд, аз тарафи суд пурра ё қисман беэътибор дониста мешавад ([Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365](#)).

2. Аҳдномаи никоҳ дар сурати вайрон кардани талаботи қисми 3 моддаи 42 ҳамин Кодекс дар асоси даъвои зану шавҳар (яке аз онҳо), агар шартҳои аҳднома ин ҳамсарро дар вазъияти ниҳоят ногувор гузорад, инчунин дар асоси даъвои қарздиҳандагон ҳангоми вайрон кардани талаботи моддаи 47 Кодекси мазкур метавонад аз тарафи суд пурра ё қисман беэътибор дониста шавад.

Моддаи 45. Шартномаҳои дигар доир ба молу мулк

([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#), аз [14.11.2016 № 1365](#))

Зану шавҳар, инчунин дигар аъзои болиғи оила ҳуқуқ доранд байни худ шартномаи ҳадья, хариду

фурӯш ва ҳама гуна шартномаҳои дигаре банданд, ки хилофи қонун нестанд. Муносибатҳои, ки дар асоси ин гуна шартномаҳо байни зану шавҳар ва аъзоёни дигари оила ба миён меоянд, тавассути қонунгузорию граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон танзим мегарданд ([Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 № 1365](#), аз [24.02.2017 № 1395](#)).

БОБИ 9. МАСЪУЛИЯТИ ЗАНУ ШАВҲАР АЗ РӮИ ӮҲДАДОРИҲО

Моддаи 46. Ситонидани маблағ аз молу мулки зану шавҳар

(Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 № 710)

1. Аз рӯи ўҳдадориҳои яке аз ҳамсарон маблағ танҳо аз молу мулки ё зан ё шавҳар ситонида мешавад. Дар сурати нокифоя будани ин молу мулк кредитор ҳақ дорад ҷиҳати ситонидани қарз ҷудо кардани ҳиссаи зан ё шавҳари қарздорро аз молу мулки умумии онҳо талаб кунад ([Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 № 710](#)).

2. Ситонидани маблағ аз молу мулки умумии зану шавҳар аз рӯи ўҳдадориҳои умумии зану шавҳар, инчунин он аз рӯи ўҳдадориҳои яке аз онҳо сурат мегирад, агар суд муқаррар намояд, ки ҷамаи чизҳои мувофиқи ўҳдадори гирифтаи зан ё шавҳар барои эҳтиёҷоти оила масраф шудаанд ([Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 № 710](#)).

3. Агар бо ҳукми суд муқаррар гардад, ки молу мулки умумии зану шавҳар аз ҳисоби маблағи бо роҳи ҷиноят бадастовардаи зан ё шавҳар харида шудааст ё афзун гардидааст, маблағ мувофиқан аз молу мулки умумии зану шавҳар ё як қисми он ситонида мешавад ([Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 № 1365](#)).

4. Масъулияти зану шавҳар барои зараре, ки фарзандони ноболиғашон расонидаанд, тавассути қонунгузорию граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон

муайян карда мешаванд ([Қонуни ҶТ аз 24.02.2017 № 1395](#)).

Моддаи 47. Кафолати ҳуқуқи кредиторон Ҳангоми бастан, тағйир додан ва бекор кардани аҳдномаи никоҳ

([Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365](#))

1. Ҳамсар ўҳдадор аст, ки кредитори (кредиторони) худро дар хусуси бастан, тағйир додан ё бекор кардани аҳдномаи никоҳ огоҳ созад. Дар сурати иҷро накардани ин ўҳдадорӣ, ҳамсар аз рӯи ўҳдадориҳои худ, новобаста ба мўҳтавои аҳдномаи никоҳ, масъул мебошад.

2. Кредитори (кредиторони) ҳамсари қарздор ҳуқуқ дорад бинобар моҳиятан тағйир ёфтани вазъият бо тартиби муқаррарнамудаи Кодекси граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон тағйир додани шартҳо ё бекор кардани аҳдномаи никоҳи байни ҳамсарон басташударо талаб намояд ([Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365](#)).

ФАСЛИ IV. ҲУҚУҚ ВА ЎҲДАДОРИҲОИ ВОЛИДОН ВА ФАРЗАНДОН

БОБИ 10. МУҚАРРАР НАМУДАНИ АСЛУ НАСАБИ ФАРЗАНДОН

Моддаи 48. Асосҳои ба миён омадани ҳуқуқи ўҳдадориҳои волидон ва фарзандон

Ҳуқуқи ўҳдадориҳои волидон ва фарзандон ба аслу насаби фарзандон, ки мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи қонун тасдиқ шудааст, асос меёбанд.

Моддаи 49. Муқаррар намудани аслу насаби кӯдак

1. Аслу насаби кӯдакро аз модар (модари) мақоми сабти асноди ҳолати шахрванди дар асоси асноди тасдиққунандаи зодани кӯдакро дар муассисаи тибби таваллуд кардани модар ва дар сурати берун аз муассисаи тибби таваллуд ёфтани кӯдак бошад, дар асоси асноди тибби, гувоҳии шоҳидон ва далелҳои дигар муқаррар менамояд.

2. Агар кӯдак аз шахсоне, ки бо ҳам никоҳи дар мақомоти сабти асноди ҳолати шахрвандӣ ба қайд гирифташуда доранд, инчунин дар давоми сесад рӯзи пас аз қатъи никоҳ ё беэтибор дониستاني никоҳ ё вафоти шавҳари модараш таваллуд ёфта бошад, падари кӯдак шавҳари (шавҳари собиқи) модар эътироф мегардад, ба шарте, ки акси он исбот нашуда бошад (моддаи 53 ҳамин Кодекс) (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791*).

3. Агар модар арз кунад, ки падари кӯдак шавҳари (шавҳари собиқи) ӯ нест, падари кӯдак мувофиқи қоидаҳои муқаррар намудаи қисми 4 моддаи мазкур ё моддаи 50 ҳамин Кодекс муқаррар карда мешавад.

4. Падар будани шахсе, ки бо модари кӯдак никоҳ надорад, бо роҳи аз ҷониби падару модари кӯдак ба мақоми сабти асноди ҳолати шахрванди додани ариза; дар сурати ғавти модар, ғайри қобили амал эътироф гардидани ӯ, имконнопазирии муайян намудани маҳали буду боши модар ё аз ҳуқуқи падару модари маҳрум шудани ӯ бошад, дар асоси аризаи падари кӯдак, бо мувофиқаи мақоми васоияту парастори ва ҳангоми набудани чунин аҳднома бо ҳалномаи суд муқаррар карда мешавад.

Ҳангоми мавҷуд будани ҳолатҳое, ки асос медиҳанд чунин тахмин карда шавад, ки додани аризаи муштарак дар бораи муқаррар намудани падари пас аз таваллуди кӯдак ғайриимкон ё мушкил мебошад, волидони кӯдаки оянда, ки никоҳ надоранд, ҳақ доранд ҳангоми ҳомиладории модар ба мақоми сабти асноди ҳолати шахрванди бо чунин ариза

муроҷиат кунанд. Сабти падару модар баъди таваллуди кӯдак сурат мегирад.

5. Муқаррар намудани падари шахси ба синни балоғат расида танҳо бо розигии ӯ ва агар ин шахс ғайри қобили амал доништа шавад, бо розигии васи ӯ мақоми васояту парастории ӯ мумкин аст.

Моддаи 50. Ба тартиби суди муқаррар намудани падари

1. Дар сурати аз волидони никоҳнадошта таваллуд ёфтани кӯдак ва набудани аризаи муштаракӣ волидон ӯ аризаи падари кӯдак, аслу насаби кӯдак аз шахси мушаххас (падар) дар асоси аризаи яке аз волидон ӯ васии (парастори) кӯдак, аризаи шасе, ки кӯдак дар таъминоташ мебошад, инчунин ҳангоми ба балоғат расидан дар асоси аризаи худӣ кӯдак ба тариқи суди муқаррар карда мешавад.

2. Ҳангоми муқаррар намудани падари суд зиндаги ва пешбурди хоҷагии якҷоя бо модари кӯдак ӯ тарбияи муштарак ӯ таъмини кӯдак ӯ далелҳои дигари боэътимодеро, ки аз ҷониби шахси мушаххас таваллуд шудани кӯдак, далелҳои саҳеҳ тасдиқкунандаи аз ҷониби ҷавобгар эътирофгардидани падари собит месозад, ба назар мегирад.

Моддаи 51. Аз ҷониби суд муқаррар намудани далели эътирофи падари

Дар ҳолати ғавти шахсе, ки худро падари кӯдак эътироф мекард, вале бо модари кӯдак никоҳ надошт, далели падар эътироф шудани ӯ метавонад аз рӯи қоидаҳои муқаррарнамудаи қонунгузори мурофиавии граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон ба тартиби суди муқаррар карда шавад (*Қонуни ҶТ аз 24.02.2017 № 1395*).

Моддаи 52. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183)

Моддаи 53. Баҳси муайянкунии падари (модари)

1. Сабти волидон дар дафтари сабти таваллуди кӯдак, ки мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шаҳрвандӣ сурат гирифтааст, собиткунандаи аслу насаби кӯдак аз шахсони дар он зикргардида буда он танҳо ба тартиби суди бо талаби шахси ҳамчун падар ё модари кӯдак сабтёфта ё шахсе, ки воқеан падар ё модари кӯдак мебошад, инчунин аз ҷониби васии волидони қудак, инчунин худи кӯдак ҳангоми расидан ба синни балоғат, васии падар ё модари аз тарафи суд ғайри қобили амал эътирофгардида мавриди баҳс қарор гирифта метавонад *(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183)*.

2. Талаби шахсе, ки дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шаҳрвандӣ падари кӯдак сабт шудааст, дар мавриди баҳси падари қоневъ гардонида намешавад, агар дар лаҳзаи сабт ин шахс медонист, ки ӯ воқеан падари кӯдак намебошад *(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183)*.

3. Шахсе, ки ба сифати падар ё модари кӯдак сабт шудааст, ё шахсе, ки воқеан падари кӯдак аст, дар сурати ғавти модар ё аз ҳуқуқи волидон маҳрум кардани ӯ ҳуқуқ дорад дар давоми як сол аз он вақте, ки ба ӯ сабти гузаронидашуда маълум гардидаст ё мебоист маълум гардад, баҳс кунад. Агар то ин муддат шахси падар ё модар сабтгардида шахси ноболиғ ҳисоб шавад, мӯҳлати як сол аз рӯзи ба синни ҳаждаҳсолаги расидани ӯ ба ҳисоб гирифта мешавад.

Моддаи 54. Ҳуқуқи ўҳдадориҳои фарзандоне, ки аз шахсони бо ҳам никоҳ надошта таваллуд ёфтаанд

Агар муқаррар намудани ҳуқуқи падарӣ мувофиқи тартиби пешбиниамудаи моддаҳои 50 ва 51 Кодекси мазкур сурат гирифта бошад, фарзандон нисбат ба падару модар ва хешу ақрабояшон дорои ҳуқуқу уҳдадорихое мебошанд, ки кӯдакони аз шахсони бо ҳам ақди никоҳ баста доранд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791*).

БОБИ 11. ҲУҚУҚИ КӮДАКони НОБОЛИИ

Моддаи 55. Ҳуқуқи кӯдак барои зиндаги ва тарбия дар оила

1. Кӯдак шахсе эътироф карда мешавад, ки ба синни ҳаждаҳсолаги (ба синни балоғат) нарасидааст.

2. Ҳар кӯдак ҳуқуқ дорад, ки дар оила зиндаги кунад ва тарбия гирад. Кӯдак ба ғамхори волидон, таъмини манфиатҳояш, рушду такомули ҳамаҷониба, эҳтироми шаъни инсонии худ ҳуқуқ дорад.

Дар сурати набудани волидон, аз ҳуқуқи волидон маҳрум кардани онҳо ва дар ҳолатҳои дигари аз даст додани васояти волидон, ҳуқуқи кӯдак барои тарбия дар оила мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи боби 18 ҳамин Кодекс аз ҷониби мақомоти васоюту парастори таъмин карда мешавад.

Моддаи 56. Ҳуқуқи кӯдак барои муошират бо волидон ва дигар хешу ақрабо

1. Кӯдак ҳуқуқи муоширатро бо падару модар, бобо, биби (модаркалон), бародарону хоҳарон ва дигар хешу ақрабо дорад. Бекор кардани ақди никоҳ аз ҷониби волидон, беэътибор донишҷуи он ё зиндагии ҷудогонаи падару модар ба ҳуқуқи кӯдак таъсир намерасонад.

Дар сурати ҷудо зиндаги кардани волидон кӯдак ҳуқуқ дорад, ки бо ҳар кадоми онҳо муошират кунад. Кӯдак инчунин ҳуқуқ дорад дар сурати дар давлатҳои

мухталиф зиндаги кардани волидон ва баъди бекор кардани ақди никоҳ низ бо онҳо муошират кунад.

2. Фарзанде, ки дар ҳолати фавқулодда қарор дорад (ҳангоми дастгир кардан, ба ҳабс гирифтани, дар маҳбас нигоҳ доштан, дар муассисаи тибби будан ва ғайра) мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи қонун барои муошират бо волидон ва дигар хешу ақрабони худ ҳуқуқ дорад ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791](#)).

Моддаи 57. Ҳуқуқи кӯдак ба ҳимоя

1. Кӯдак ба ҳимояи ҳуқуқу манфиатҳои қонунии худ ҳуқуқ дорад.

Ҳуқуқу манфиатҳои қонунии кӯдакро волидон (шахсоне, ки онҳоро иваз мекунанд) ва дар ҳолатҳои пешбиниамудаи ҳамин Кодекс, мақомоти васоят парастори, прокурор ва суд ҳимоя мекунанд ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791](#)).

2. Кӯдак ҳуқуқ дорад аз сӯиистифодаи волидон (шахсони ивазкунандаи онҳо) ҳифз карда шавад.

Ҳангоми вайрон кардани ҳуқуқу ва манфиатҳои қонунии кӯдак, аз ҷумла иҷро накардан ё ба таври номатлуб иҷро намудани ўҳдадориҳо аз ҷониби волидон (яке аз онҳо) оид ба тарбияю таълими кӯдак ё сӯиистифода аз ҳуқуқҳои падару модари кӯдак ҳуқуқ дорад ба мақоми васоят парастори ва пас аз расидан ба синни чордаҳсолаги ҷиҳати ҳимоя аз ҷониби онҳо ба суд муроҷиат кунад ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791](#)).

3. Шахсони мансабдори ташкилотҳо ва дигар шахрвандоне, ки аз таҳдид ба ҳаёт ё саломатии кӯдак ё поймол гардидани ҳуқуқу манфиатҳои кӯдак дар оила огоҳи пайдо мекунанд, вазифадоранд дар ин хусус ба мақоми васоят парастори маҳали воқеии истиқомати кӯдак маълумот диҳанд. Ҳангоми гирифтани ҷунин маълумот мақоми васоят парастори вазифадор аст барои ҳифзи ҳуқуқу ва манфиатҳои қонунии кӯдак чораҳои зарури андешад.

Мақоми васојату парастори ҳуқуқ доранд, дар ҳолатҳои зарури бо ҷалби намояндагони мақомоти корҳои дохилӣ ба оилаҳои, ки дар онҳо зиндаги кардани кӯдакон ба ҳаёту саломати онҳо хатарнок аст, бемонеа ворид шаванд *(Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365)*.

Моддаи 57(1). Ҳуқуқи кӯдак барои озодона изҳор намудани фикри худ

(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183)

1. Кӯдак ҳуқуқ дорад дар ҳалли ҳама гуна масъалаҳои оилавӣ, ки ба манфиатҳои ӯ дахл доранд, фикри худро озодона изҳор намояд, ҳамчунин дар рафти муҳофизатҳои судӣ ва маъмурий иштирок кунад. Ба иннобат гирифтани фикри кӯдаки аз синни даҳсола боло ҳатмӣ мебошад, ба истиснои мавридҳои, ки ин хилофи манфиатҳои ӯ мебошад. Дар ҳолатҳои пешбиниамудаи Кодекси мазкур мақомоти васојат ва парасторӣ ё суд метавонанд танҳо бо ризоияти кӯдаки аз синни даҳсола боло қарор қабул намоянд.

2. Муассисаҳои таълимии томактабӣ ва муассисаҳои таълимии таҳсилоти умумӣ, мақомоти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва падару модар бояд барои озодона изҳор намудани фикри кӯдак дар ҷомеа ва оила шароит фароҳам оваранд *(Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365)*.

Моддаи 58. Ҳуқуқи кӯдак ба доштани насаб, ном ва номи падар

(Қонуни ҶТ аз 23.11.2015 № 1239)

1. Кӯдак ба доштани насаб, ном ва номи падар ҳуқуқ дорад.

2. Тартиби номгузорӣ ва сабти насаб, ном ва номи падари кӯдак дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати

шаҳрвандӣ" амалӣ мегардад ([Қонуни ҶТ аз 23.11.2015 № 1239](#)).

Моддаи 59. Хорич карда шуд

([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#))

Моддаи 60. Ҳуқуқи молумулкии кӯдак

([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#))

1. Кӯдак мувофиқи тартиб ва андозаи муқаррарнамудаи ҳамин Кодекс аз волидони худ ва аъзои дигари оила ба гирифтани таъминот ҳуқуқ дорад ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#)).

2. Кӯдак ба даромади бадастоварда, молу мулки ҳадья ё меросгирифта ва ҳама гуна молу мулки дигаре, ки тибқи қонун ба ӯ тааллуқ дорад, дорои ҳуқуқи моликият мебошад ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#)).

Ҳуқуқи кӯдак барои ихтиёрдории молу мулки таҳти моликият қарордошта тибқи меъёрҳои дахлдори қонунгузории граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#)).

Дар сурати ваколати идоракунии молу мулки кӯдакони ноболиғро анҷом додани волидон нисбат ба онҳо қоидаҳои татбиқ мегарданд, ки дар қонунгузории граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мавриди ихтиёрдории молу мулки шахси таҳти парастори гирифташуда пешбини шудаанд ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#), аз [24.02.2017 № 1395](#)).

3. Ҳангоми дар қайди ҳаёт будани волидон, кӯдак ҳуқуқи моликият ба молу мулки онҳо ва волидайн ҳуқуқи моликият ба молу мулки кӯдакро надоранд. Фарзандон ва волидон, ки якҷоя зиндаги мекунанд, молу мулки ҳамдигарро бо мувофиқаи муштарак соҳиби мекунанд ва истифода мебаранд ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#)).

4. Дар сурати ба миён омадани ҳуқуқи моликияти умумии волидон ва кӯдак ҳуқуқи онҳо дар мавриди соҳиби, истифода ва ихтиёрдории молу мулкҳои умумии тибқи қонунгузорию граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад ([Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710](#), аз [24.02.2017 № 1395](#))

БОБИ 12. ҲУҚУҚ ВА ӮҲДАДОРИҲОИ ВОЛИДОН

Моддаи 61. Баробарии ҳуқуқи ӯҳдадориҳои волидон

1. Волидон нисбати фарзандонашон ҳуқуқи ӯҳдадориҳои баробар доранд (ҳуқуқи волидон).

2. Ҳуқуқҳои волидон, ки дар ҳамин боб пешбини шудааст, ҳангоми ба синни ҳаждаҳсолагии (синни балоғат) расидани кӯдакон, инчунин ҳангоми никоҳ бастанӣ кӯдакони ноболиғ ва дигар ҳолатҳои муқаррарнамудаи қонун дар мавриди аз ҷониби кӯдакон то ба синни балоғат расиданашон ба даст овардани қобилияти пурраи амал, қатъ мегардад ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791](#)).

Моддаи 62. Ҳуқуқи волидони ноболиғ

1. Волидони ноболиғ ҳуқуқ доранд бо кӯдак мустақилона зиндагии кунанд ва дар тарбияи ӯ иштирок намоянд.

2. Волидони ноболиғ, ки никоҳ набастаанд, дар сурати таваллуд шудани кӯдак ҳақ доранд пас аз расидан ба синни ҳабдаҳсолагии мустақилона ҳуқуқи падару модарии худро татбиқ намоянд. То ба синни ҳабдаҳсолагии расидани волидони ноболиғ ба кӯдак васи таъин шуданаш мумкин аст, ки яқоя бо волидони ноболиғ тарбияи кӯдакро анҷом медиҳад. Ихтилофе, ки байни васии кӯдак ва волидони ноболиғ ба миён меоянд, аз ҷониби мақоми васоятпарастори ҳал карда мешаванд ([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#)), аз [21.07.2010 № 613](#)).

3. Падару модари ноболиғ ҳуқуқ доранд бо асосҳои умумӣ барои эътироф намудани падарӣ ва модарии худ баҳс намоянд, инчунин то расидан ба синни ҳабдаҳ онҳо бо тартиби муқаррарнамудаи судӣ ҳуқуқи талаби муқаррар намудани падарӣ ва модариро нисбати фарзандонашон доранд (*Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183*), аз 21.07.2010 *№ 613*).

Моддаи 63. Ҳуқуқу ӯҳдадориҳои волидон дар тарбия ва таълими фарзандон

1. Волидон барои тарбияи фарзандони худ дорои ҳуқуқу ӯҳдадори мебошанд.

Волидон барои тарбия ва рушду камоли фарзандонашон масъулият дошта, вазифадоранд, ки дар бораи саломати, тақомули ҷисмони, рӯҳи, маънави ва ахлоқи, таълим, касбомӯзии фарзандонашон ғамхори намоянд.

Волидон дар тарбияи фарзандони худ нисбат ба ҳамаи шахсони дигар ҳуқуқи афзалиятнок доранд.

2. Волидон вазифадоранд, ки барои гирифтани таҳсилоти умумии асоси, ба фарзандонашон имконият фароҳам оваранд (*Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183*).

Волидон ҳуқуқ доранд, ки бо назардошти фикру хоҳиши фарзандонашон муассисаҳои таълими ва шаклҳои таҳсили онҳоро то давраи аз ҷониби онҳо гирифтани маълумоти умумии асоси интихоб намоянд.

3. Падару модар дар таълиму тарбияи фарзандони худ дорои дигар ҳуқуқу ӯҳдадорӣ ва масъулияти мебошанд, ки Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд" ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудаанд (*Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365*).

Моддаи 64. Ҳуқуқу ўҳдадориҳои волидон ба ҳимояи ҳуқуқу манфиатҳои фарзандон

1. Ҳифзи ҳуқуқу манфиатҳои кӯдакони ноболиғ ба зиммаи волидони онҳо гузошта мешавад.

Падару модар намояндагони қонунии фарзандони худ буда, ҳуқуқу манфиатҳои онҳоро дар муносибат бо мақомоти давлатӣ, судӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, инчунин шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, бе ваколатҳои махсус ҳимоя менамоянд (*Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365*).

2. Волидон наметавонанд аз ҳуқуқи фарзандони худ намояндаги кунанд, агар мақоми васоят ва парастори муқаррар карда бошад, ки байни манфиатҳои волидон ва фарзандон ихтилоф вучуд дорад. Дар сурати ихтилофот байни волидайн ва кӯдакон мақоми васоят ва парастори вазифадоранд ҷиҳати ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои кӯдакон намоянда таъин кунанд.

Моддаи 65. Татбиқи ҳуқуқу ўҳдадориҳои волидон

1. Ҳуқуқу ўҳдадориҳои волидон набояд бар хилофи манфиатҳои фарзандон татбиқ шаванд. Таъмини манфиатҳои фарзандон бояд мавзӯи асосии ғамхории волидон бошад.

2. Ҳангоми истифодаи ҳуқуқи волидон он набояд ба саломатии ҷисмонӣ рӯҳии кӯдак ва тақомули маънавии ӯ зарар расонанд. Усулҳои тарбияи кӯдакон бояд ба муомилаи бераҳмона, дағалона ва пасткунандаи шаъни инсонии кӯдак ё суиистифода ва истисмори кӯдакро аз ҷониби волидон истисно кунанд.

Волидоне, ки ҳуқуқу ўҳдадориҳои худро бар зарари ҳуқуқу манфиатҳои кӯдак татбиқ менамоянд, мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи қонун ба ҷавобгари кашида мешаванд.

3. Тамоми масъалаҳои марбут ба тарбияи фарзандонро волидон бо ризоияти ҳамдигар ва бо назардошти манфиати кӯдакон ва фикру ақидаи онҳо ҳал менамоянд. Дар сурати ҷой доштани ихтилофот, волидон (яке аз онҳо) барои ҳалли ин ихтилофотҳо метавонанд ба мақоми васојату парастори ё суд мууроҷиат кунанд.

4. Ҷои истиқомати кӯдак дар сурати ҷудо зиндаги кардани волидон бо мувофиқаи байни онҳо муқаррар карда мешавад. Дар сурати набудани мувофиқа, баҳси волидонро суд дар асоси манфиати кӯдакон ва бо назардошти фикру хоҳиши онҳо ҳал менамояд. Зимнан суд дилбастагии (меҳри) кӯдакро нисбат ба падар ё модар, бародару хоҳарон, синну соли кӯдак, сифати маънави ва дигар сифатҳои хосаи волидон, муносибате, ки байни падар ва модар ва кӯдак мавҷуд аст, имконоти ба кӯдак фароҳам овардани шароити тарбия ва рушду камоли он (навъи фаъолият, низоми кори волидон, вазъи модди ва оилавии волидон ва ғайраро) ба инобат мегирад.

Моддаи 66. Татбиқи ҳуқуқи ўҳдадориҳои волидон аз ҷониби падар ё модаре, ки аз фарзандаш ҷудо зиндаги мекунад

1. Падар ё модаре, ки аз фарзанд ҷудо зиндаги мекунад, барои муошират бо кӯдак ҳуқуқ дорад ва вазифадор аст дар тарбияи ў ва ҳалли масъалаи гирифтани таҳсилоти кӯдак иштирок намояд (*Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183*).

Падар ё модаре, ки фарзанд бо ў зиндаги мекунад, набояд монеи муоширати фарзанд бо падар ё модар бошад.

2. Волидон метавонанд дар хусуси тартиби татбиқи ҳуқуқи ўҳдадориҳои худ аз ҷониби падар ё модаре, ки ҷудо зиндаги мекунад, созишномаи хатти банданд.

Агар волидон мувофиқа карда натавонанд, баҳсро суд бо талаби волидон (яке аз онҳо), бо иштироки мақоми васоят парастори, ҳал менамояд.

3. Дар сурати иҷро накардани ҳалномаи суд, нисбати падар ё модари гунаҳкор чораҳои пешбиниамудаи қонунгузори мурофиавии граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ мешаванд. Ҳангоми қасдан иҷро накардани ҳалномаи суд, бо дарназардошти манфиати кӯдак ва фикру хоҳиши ӯ, суд метавонад бо талаби падар ё модаре, ки ҷудо зиндаги мекунад, дар хусуси ба ӯ додани кӯдак ҳалнома қабул намояд ([Қонуни ҶТ аз 24.02.2017 № 1395](#)).

4. Падар ё модаре, ки аз кӯдак ҷудо зиндаги мекунад, ҳуқуқ дорад аз муассисаҳои тарбияви, таботати ва ғайра дар хусуси фарзанди худ маълумот гирад. Ин гуна маълумот он гоҳ дода намешавад, ки ба ҳаёт ва саломатии кӯдак аз тарафи падар (модар) таҳдид мавҷуд бошад. Оид ба дода нашудани маълумот ба суд шикоят кардан мумкин аст.

Моддаи 67. Ҳуқуқи бобо, биби (модаркалон), бародарону хоҳарон ва дигар хешовандон барои муошират бо кӯдак

1. Бобою биби (модаркалон), бародарону хоҳарон ва хешовандони дигар барои муошират бо кӯдак ҳуқуқ доранд.

2. Дар сурате, ки агар волидон (яке аз онҳо) барои муоширати хешовандони наздик бобою биби (модаркалон), бародару хоҳарон бо кӯдак имконият надиханд, мақоми васоят парастори метавонад волидонро (яке аз онҳоро) вазифадор созанд, ки монеи ин муошират нашаванд.

3. Агар волидон (яке аз онҳо) ба қарори мақомоти васоят парастори итоат наkunанд, бобою биби (модаркалон), бародару хоҳарон ё мақомоти васоят

парастори метавонанд чиҳати рафъи монеаи муошират бо кӯдак ба суд бо даъво муроҷиат намоянд. Суд баҳсро бо назардошти манфиати кӯдак ва фикру хоҳиши ӯ ҳал менамояд.

Дар сурати иҷро накардани ҳалномаи суд нисбати падар ё модари гунаҳкор чораҳои пешбининамудаи қонунгузори мурофиавии граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ мешаванд ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791](#)).

Моддаи 68. Ҳимояи ҳуқуқи волидон

1. Волидон ҳуқуқ доранд баргардонидани фарзандонашонро аз ҳар шахсе, ки бе асоси қонуни ё ҳалномаи суд онҳоро дар наздаш нигоҳ медорад, талаб намоянд. Дар сурати ба миён омадани баҳс волидон метавонанд барои ҳимояи ҳуқуқашон ба суд муроҷиат намоянд.

Ҳангоми баррасии ин талабот суд бо назардошти фикру хоҳиши кӯдак метавонад даъвои волидонро қонеъ нагардонад, агар ба хулоса ояд, ки ба волидон баргардонидани кӯдак ба манфиати кӯдак нест.

2. Агар суд муқаррар намояд, ки на волидон ва на шахсоне, ки кӯдак дар наздашон мебошад, ба тарбияи сазовори ӯ қодир нестанд, он гоҳ суд кӯдакро барои бо таълиму тарбия фаро гирифтани ба мақомоти васоят парасторӣ медиҳад ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791](#)).

Моддаи 69. Маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модари

Волидон (яке аз онҳо) метавонанд аз ҳуқуқи падару модари маҳрум карда шаванд, агар онҳо:

- аз иҷрои ўҳдадориҳои падару модари, аз ҷумла додани алимент қасдан саркаши кунанд;

- бе сабабҳои узрнок аз таваллудхона (таваллудгоҳ) ё муассисаи дигари тибби ё тарбияви, муассисаи ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва ё дигар

муассисаҳои монанди он гирифтани фарзанди худро рад намоянд;

- аз ҳуқуқи падару модарии худ суистифода намоянд;

- ба фарзандон муносибати бераҳмона кунанд, аз ҷумла нисбати онҳо зӯроварии ҷисмони ё рӯҳиро раво бинанд, ба дахлнопазирии ҷинсии онҳо сӯиқасд намоянд;

- майзада ё нашъаманди ашадди бошанд;

- бар зидди ҳаёт ва саломатии фарзандони худ ё саломатии ҳамсари худ қасдан ҷиноят содир карда бошанд.

Моддаи 70. Тартиби маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ

1. Маҳрум сохтан аз ҳуқуқи падару модарӣ ба тартиби суди ба амал бароварда мешавад.

Парвандаи оид ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ дар асоси аризаи яке аз волидон (шахсони онҳоро ивазкунанда), прокурор, инчунин мақомоту муассисаҳои давлати, ки вазифаи ҳимояи ҳуқуқи кӯдакони ноболиғ ба зиммашон гузошта шудааст (мақомоти васояту парастори, муассисаҳо барои кӯдакони یتим ва кӯдакони аз ғамхорӣ волидон маҳруммонда ва ғайра), барраси мегардад.

2. Парвандаҳои оид ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ бо иштироки прокурор ва мақомоти васояту парастори барраси мешаванд.

3. Ҳангоми баррасии парвандаҳо дар хусуси маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ суд масъалаи барои кӯдак ситонидани алиментро аз волидони (яке аз онҳо) аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрумгашта ҳал мекунад.

4. Агар суд ҳангоми баррасии парвандаи маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модарӣ дар амалҳои волидон (яке аз онҳо) аломатҳои кирдори сазовори

ҷазои ҷиноятиро ошкор намояд, он гоҳ суд вазифадор аст, ки дар ин хусус прокурорро огоҳ созад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791*).

Моддаи 71. Оқибати маҳрум кардан аз ҳуқуқи падару модари

1. Волидоне, ки аз ҳуқуқи падару модари маҳрум карда шудаанд аз тамоми ҳуқуқҳое, ки дар асоси далели хеши бо кӯдак муайян шудаанд, аз ҷумла ҳуқуқи гирифтани таъминот (моддаи 88 ҳамин Кодекс аз кӯдаке, ки нисбати вай аз ҳуқуқи падару модари маҳрум гардидаанд, инчунин аз ҳуқуқи имтиёзоту ёрдампулиҳои давлат, ки барои шаҳрвандони фарзанддор муқаррар шудаанд, маҳрум мегарданд.

2. Маҳрум кардани волидон аз ҳуқуқи падару модари онҳоро аз вазифаи таъмин кардани фарзандашон озод намекунад.

3. Масъалаи минбаъд якҷоя зиндаги кардани фарзандон ва волидонро (яке аз онҳоро), ки аз ҳуқуқи падару модари маҳрум шудаанд, суд мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи қонунҳои манзил ҳал мекунад.

4. Кӯдаке, ки нисбати ӯ волидон (яке аз онҳо) аз ҳуқуқи падару модари маҳрум шудаанд, ҳуқуқи моликиятро ба манзили истиқомати, ё ҳуқуқи истифодаи манзили истиқомати, инчунин ҳуқуқи молумулкии дар асоси далели хеши бо волидон ва ҳешовандони дигар муайяншуда, инчунин ҳуқуқи гирифтани меросро нигоҳ медорад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

5. Дар сурати имконнопазирии ба падар ё модар додани кӯдак ё дар сурати аз ҳуқуқи волидон маҳрум шудани падару модар кӯдак ба тарбияи мақомоти васояту парастори супорида мешавад.

6. Ба фарзандхонди гирифтани кӯдак дар сурати аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрум кардани волидон (яке аз онҳо) танҳо пас аз гузаштани мӯҳлати на

камтар аз шаш моҳ баъди баровардани ҳалномаи суд дар хусуси маҳрум кардани волидон (яке аз онҳо) аз ҳуқуқи падару модари мумкин аст ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791](#)).

Моддаи 72. Барқарор намудани ҳуқуқи падару модари

1. Ҳуқуқи падару модари (яке аз онҳо) дар сурате барқарор шуда метавонад, ки агар рафтору кирдор, тарзи зиндаги ва муносибати онҳо нисбат ба тарбияи кӯдак ба тарафи мусби тағйир ёфта бошад.

2. Ҳуқуқи падару модари ба тартиби суди дар асоси аризаи падар ё модари аз ҳуқуқи падару модари маҳрумгардида, бо иштироки мақомоти васојату парастори, инчунин прокурор барқарор карда мешавад.

3. Ҳамзамон бо даъвои волидон (яке аз онҳо) дар хусуси барқарор намудани ҳуқуқи падару модари мумкин аст талаби баргардонидани кӯдак ба волидон барраси карда шавад.

4. Суд метавонад бо назардошти фикри кӯдак даъвои волидонро (яке аз онҳоро) барои барқароркунии ҳуқуқи падару модари рад кунад, агар он хилофи манфиатҳои кӯдак бошад.

Барқарор намудани ҳуқуқи падару модари нисбати кӯдаки ба синни даҳсолаги расида танҳо бо назардошти фикри ӯ мумкин аст.

Агар кӯдак фарзандхонд шуда бошад ва фарзандхонди беъътибор дониста нашуда бошад (моддаи 140 ҳамин Кодекс) барқарор намудани ҳуқуқи падару модари мумкин нест.

Моддаи 73. Гирифтани кӯдак бе маҳрум кардани волидон аз ҳуқуқи падару модари

1. Суд метавонад бо назардошти манфиати кӯдак дар бораи гирифтани кӯдак аз волидон (яке аз онҳо) бе маҳрум кардани онҳо аз ҳуқуқи падару модари

(маҳдуд кардани ҳуқуқи падару модари) ҳалнома қабул намояд.

2. Гирифтани кӯдак бе маҳрум кардани волидон аз ҳуқуқи падару модари дар ҳолате мумкин аст, ки агар бо волидон (яке аз онҳо) гузоштани кӯдак ба сабабҳои ба онҳо вобаста набуда (дар асари ноқисии рӯҳи ё дигар бемории кӯҳна, шароити вазнин ва ғайра) барои кӯдаки ноболиғ хатарнок бошад ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791](#)).

Гирифтани кӯдак инчунин дар ҳолате мумкин аст, ки агар гузоштани кӯдак бо волидон (яке аз онҳо) ба сабаби бадрафториашон барои кӯдак хатарнок буда, вале барои маҳрум кардани волидон (яке аз онҳо) аз ҳуқуқи падару модари асоси кофи вучуд надорад. Агар волидон (яке аз онҳо) дар давоми шаш моҳи баъди аз ҷониби суд гирифтани кӯдак рафтори худро ислоҳ накунад, мақомоти васојату парастори вазифадоранд, ки дар хусуси аз ҳуқуқи падару модари маҳрум кардани ӯ даъво пешниҳод намоянд. Мақомоти васојат ва парастори ҳуқуқдоранд ба манфиати кӯдак то гузаштани ин мӯҳлат дар мавриди маҳрум кардани волидайн (яке аз онҳо) аз ҳуқуқи падару модари даъво пешниҳод кунанд.

3. Даъво дар хусуси гирифтани кӯдак аз тарафи мақомоту муассисаҳои давлатие, ки қонун вазифаи ҳимояи ҳуқуқи кӯдакони ноболиғро ба зиммашон гузоштааст (қисми 1 моддаи 70 ҳамин Кодекс), муассисаҳои тарбияви, тибби, муассисаҳои ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва дигар муассисаҳо, ҳешовандони наздики кӯдак, инчунин прокурор пешниҳод шуда метавонад.

4. Парвандаҳо оид ба маҳдуд кардани ҳуқуқи падару модари бо иштироки прокурор ва мақомоти васојату парастори барраси мешаванд.

5. Ҳангоми баррасии парванда оиди маҳдуд кардан аз ҳуқуқи падару модари суд масъалаи барои кӯдак

аз волидон (яке аз онҳо) ситонидани алиментро ҳал мекунад.

6. Суд вазифадор аст, ки дар мӯҳлати 3 рӯзи баъди эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳалномаи судӣ оид ба маҳдуд кардани ҳуқуқи падарию модарӣ, иқтибоси онро ба мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрвандии ҷои бақайдгирии давлатии таваллуди кӯдак фириштад (*Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183*).

Моддаи 74. Оқибати маҳдуд кардани ҳуқуқи падару модари

1. Волидоне, ки суд ҳуқуқи падару модариашонро маҳдуд кардааст, ҳуқуқи шахсан тарбия кардани кӯдак, инчунин ҳуқуқи имтиёзу ёрдампулии давлатии барои шаҳрвандони кӯдакдор муқарраргардидаро аз даст медиҳанд.

2. Аз волидон гирифтани кӯдак волидонро аз ӯҳдадории таъминоти ӯ озод намекунад.

3. Кӯдаке, ки нисбати вай ҳуқуқи волидон (яке аз онҳо) маҳдуд карда шудааст, ҳуқуқи моликиятии худро ба манзили истиқомати, ё ҳуқуқи истифодаи манзили истиқомати, инчунин ҳуқуқи молумулкиеро, ки дар асоси далели хеши бо волидон ва хешовандони дигар муайян шудаанд, аз ҷумла ҳуқуқи гирифтани меросро нигоҳ медорад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

4. Кӯдаке, ки аз падару модар гирифта шудааст, барои бо таълиму тарбия фаро гирифтани ба мақомоти васояту парасторӣ супорида мешавад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791*).

Моддаи 75. Муоширати кӯдакон бо волидоне, ки ҳуқуқашонро суд маҳдуд кардааст

Ба волидоне, ки суд ҳуқуқи падару модариашонро маҳдуд кардааст, мумкин аст барои муошират бо кӯдак иҷозат дода шавад, ба шарте, ки он ба кӯдак

таъсири зарарнок надошта, ба ҳаёту саломатии кӯдак хатарнок набошад. Муоширати волидон бо кӯдак бо розигии мақомоти васояту парастори ё васи (парастор) ва ё маъмурияти муассисае, ки кӯдак дар он мебошад, мумкин аст.

Моддаи 76. Бекор кардани маҳдудияти ҳуқуқи падару модари

1. Агар асосҳои барои маҳдуд кардани ҳуқуқи падару модари сабаб шуда, аз байн раванд, суд мувофиқи даъвои волидон (яке аз онҳо) метавонад дар хусуси ба волидон (яке аз онҳо) баргардонидани кӯдак ва бекор кардани маҳдудиятҳои дар моддаи 74 ҳамин Кодекс пешбинишуда ҳалнома қабул намояд.

2. Суд бо назардошти фикру хоҳиши кӯдак метавонад даъворо қонеъ нагардонад, агар ба волидон (яке аз онҳо) баргардонидани кӯдак хилофи манфиатҳои кӯдак бошад.

Моддаи 77. Гирифтани кӯдак ҳангоми таҳдиди бевосита ба ҳаёт ё саломатии ӯ

1. Дар сурати ҷой доштани таҳдиди бевосита ба ҳаёт ё саломатии кӯдак, мақоми васояту парастори ҳуқуқ дорад дар хусуси бетаъхир гирифтани кӯдак аз волидон (яке аз онҳо) ё дигар шахсоне, ки ӯ таҳти васояташон мебошад, қарор қабул намояд.

2. Дар сурати бетаъхир гирифтани кӯдак мақоми васояту парастори вазифадор аст, ки фавран прокурорро огоҳ сохта, мувақаттан ҷойгир намудани кӯдакро таъмин намояд ва дар мӯҳлати ҳафт рӯзи пас аз тартиб додани санади санҷиш ва хулоса дар бораи гирифтани кӯдак бо даъвои маҳрум сохтан аз ҳуқуқи падару модари ё маҳдуд кардани ҳуқуқи падару модари ба суд муроҷиат намояд.

Моддаи 78. Иштироки мақомоти васояту парастори ҳангоми дар суд барраси

намудани баҳсҳои вобаста ба тарбияи кӯдакон

1. Ҳангоми дар суд барраси намудани баҳсҳои вобаста ба тарбияи кӯдакон сарфи назар аз он ки даъвои Ҳимояи онҳоро ки пешниҳод кардааст, мақоми васоюти парастори бояд ҷиҳати иштирок дар баррасии парванда ҷалб карда шавад.

2. Мақоми васоюти парастори вазифадор аст шароити зиндагии кӯдак ва шахсро (шахсонро), ки даъвои тарбия кардани ӯро дорад, санҷиш намуда, ба суд санади санҷиш ва хулосаи ба он асосёфта ро доир ба моҳияти баҳс пешниҳод кунад.

Моддаи 79. Иҷрои ҳалномаи суд оид ба парвандаҳои вобаста ба тарбияи кӯдакон

1. Иҷрои ҳалномаҳои судҳо оид ба парвандаҳои вобаста ба тарбияи кӯдакон мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи истехсолоти иҷро аз ҷониби иҷроии суд, бо иштироки ҳатмии мақомоти васоюти парастори ба амал бароварда мешавад ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791](#)).

2. Иҷрои маҷбурии ҳалномаҳои вобаста ба гирифтани кӯдакон ва ба шахси (шахсони) дигар додани онҳо бояд бо иштироки ҳатмии мақоми васоюти парастори ва шахсе (шахсоне), ки кӯдак ба ӯ дода мешавад ва дар ҳолатҳои зарури бо иштироки намояндагони мақомоти милиция ба амал бароварда мешавад.

3. Ҳангоми ғайриимкон будани иҷрои ҳалномаи суд дар мавриди ба дигар кас додани кӯдак бе расонидани зарар ба манфиати кӯдак, ӯ тибқи таъиноти суд муваққаттан дар муассисаи тарбияви, муассисаи таботати, муассисаи ҳифзи иҷтимоии аҳоли ё дигар муассисаи ба ин монанд ҷойгир карда шуданаш мумкин аст.

4. Агар падар ё модар (шахси дигар, ки кӯдак таҳти парастории ӯ қарор дорад) барои амали кардани ҳалномаи суд монеагӣ намоянд, нисбати ӯ чораҳое, ки дар қонунгузории муурофиавии граждани пешбини гардидаанд, татбиқ карда мешаванд (*Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 № 183*).

ФАСЛИ V. ҶАДАДОРИҶОИ АЛИМЕНТДИҶИИ АЪЗОИ ОИЛА

БОБИ 13. ҶАДАДОРИИ АЛИМЕНТДИҶИИ ВОЛИДОН ВА ФАРЗАНДОН

Моддаи 80. Ҷададорихои алиментдиҳии волидон барои таъминоти фарзандони ноболиғ

1. Волидон вазифадоранд, ки фарзандони ноболиқи худро таъмин намоянд. Тартибу шаклҳои таъминоти фарзандонро волидон мустақилона муайян намоянд.

2. Волидон ҳуқуқ доранд дар мавриди таъминоти фарзандони ноболиғи худ созишнома (созишнома дар хусуси пардохти алимент) мувофиқи боби 16 ҳамин Кодекс) банданд.

3. Агар волидон фарзандони худро таъмин накунад, маблағ барои таъминоти онҳо (алимент) аз волидон тибқи тартиби муқаррарнамудаи суди ситонида мешавад (*Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 № 183*).

4. Ҷангоми набудани созишномаи волидон дар мавриди пардохти алимент, ҷангоми таъмин накардани фарзандони ноболиғ ва ҷангоми ба суд пешниҳод накардани даъво мақоми васоят ва парастори ҳақ дорад нисбат ба волидон (яке аз онҳо) дар хусуси ситонидани алимент барои фарзандони ноболиғ даъво пешниҳод кунад.

Моддаи 81. Андозаи алименте, ки барои кӯдакони ноболиғ тибқи тартиби суди ситонида мешавад

1. Ҳангоми мавҷуд набудани созишнома дар хусуси пардохти алимент барои фарзандони ноболиғ суд аз волидони онҳо ҳар моҳ ба андозаи зерин алимент мерӯёнанд барои як фарзанд чорьяк, барои ду фарзанд сеяк, барои се фарзанд ва зиёда аз он - нисфи музди меҳнат ва даромади дигари волидон.

2. Ҳаҷми ин саҳм бо назардошти вазъи модди ва оилави тарафҳо ва дигар ҳолатҳои қобили таваҷҷӯҳ аз ҷониби суд кам ё зиёд карда шуданаш мумкин аст.

3. Агар кӯдакон таҳти таъминоти пурраи давлат ё ташкилоти ҷамъияти қарор гирифта бошанд, суд ҳуқуқ дорад андозаи алиментро кам кунад ё аз пардохти он озод намояд. Маблағҳое, ки аз волидон барои таъминоти кӯдакони дар муассисаҳои кӯдаконаи давлати ҷойгиркардашуда пардохта мешаванд, дар ҳаҷми муқаррарнамудаи қисми якуми ҳамин модда ба ҳисобномаҳои шахсии тарбиятгирандагон дар бонкҳои амонати гузаронида мешавад.

Моддаи 82. Навъҳои музди меҳнат ва дигар даромаде, ки аз онҳо барои кӯдакони ноболиғ алимент ситонида мешавад

Навъи музди меҳнат ва (ё) дигар даромаде, ки волидон бо асъори миллӣ ва (ё) асъори хориҷи мегиранд ва аз онҳо барои таъминоти кӯдакони ноболиғ тибқи моддаи 81 ҳамин Кодекс бояд алимент ситонида шавад, аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183*).

Моддаи 83. Ба маблағи устувор ситонидани алимент барои кӯдакони ноболиғ

1. Ҳангоми набудани созишномаи волидон дар хусуси пардохти алимент ба кӯдакони ноболиғ ва дар ҳолате, ки агар падар ё модари алиментдиҳанда музди кор ва ё даромади дигари номунтазам ё тағбирёбанда дошта бошад, ё агар ин падар ё модар музди меҳнату даромади дигарро пурра ё қисман дар шакли асл (натура) ё асъори хориҷи гирад, инчунин ҳангоми нагирифтани музди меҳнат ва (ё) даромади дигар, инчунин дар ҳолатҳои дигаре, ки ситонидани алимент вобаста аз ҳиссаи музди меҳнат ва даромади дигари падар ё модар имконнопазир, мушкил ё манфиати яке аз тарафҳоро моҳиятан халалдор созад, суд метавонад андозаи алименти ҳармоҳа ситонидашавандаро ба маблағи устувор ва ё ҳамзамон дар шакли ҳисса (мутобиқи моддаи 81 ҳамин Кодекс) ва бо маблағи устувор муайян намояд.

2. Андозаи маблағи устувор аз тарафи суд дар асоси имконияти нигоҳ доштани сатҳи ҳадди аксари дараҷаи пештараи таъминоти кӯдак бо назардошти вазъи моддию оилавии тарафҳо ва ҳолатҳои дигари қобили таваҷҷӯҳ муайян карда мешавад.

3. Агар дар назди ҳар кадоме аз волидон фарзандон монда бошанд, андозаи алимент аз ҳар як падар ё модар ба падар ё модаре, ки камтар таъмин мебошад, бо маблағи устувори пули, ки онро суд мутобиқи қисми дуҷуми ҳамин модда муқаррар намудааст, ҳар моҳ ситонида мешавад.

Моддаи 84. Ситонидан ва истифодаи алимент барои кӯдаконе, ки бе парастории волидон мондаанд

1. Барои кӯдаконе, ки бе парастории волидон мондаанд, алимент мутобиқи моддаҳои 81-83 ҳамин Кодекс ситонида шуда, ба васии (парастори) кӯдак пардохта мешавад.

2. Алименте, ки аз волидон барои кӯдакони бе парастории волидон монда ва дар муассисаҳои

дахлдори тарбияви, табобати, ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва муассисаҳои дигари ба ин монанд қарордошта ситонида мешавад, ба ҳисобномаҳои ин муассисаҳо гузаронида шуда, дар онҳо вобаста ба ҳар кӯдак алоҳида ба ҳисоб гирифта мешавад.

Муассисаҳои мазкур метавонанд ин маблағро ба бонкҳо ва муассисаҳои дигари кредити гузаронанд. Панҷоҳ фоизи даромаде, ки аз муомилоти маблағи воридгардидаи алимент ба даст меояд, барои таъминоти кӯдакон дар ин муассисаҳо истифода мешавад. Ҳангоми муассисаи мазкурро тарк кардани кӯдак, маблағи алименти барои ӯ гирифташуда ва панҷоҳ фоизи даромад аз муомилоти он дар шӯъбаи бонки амонатгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ба суратҳисоби шахсии кӯдак гузаронида мешавад.

Моддаи 85. Ҳуқуқи фарзандони болиғи ғайри қобили меҳнат ба алимент

1. Волидон вазифадоранд, ки фарзандони болиғи ғайри қобили меҳнати ба кӯмак эҳтиёҷманди худро таъмин намоянд.

2. Дар сурати мавҷуд набудани созишномаи пардохти алимент суд ҳаҷми алиментро, ки барои кӯдакони болиғи ғайри қобили меҳнат ҳар моҳ бо пули устувор ситонида мешаванд, бо назардошти вазъи моддию оилави ва дигар манфиатҳои қобили таваҷҷӯҳи тарафҳо муайян менамояд.

Моддаи 86. Ҳуқуқи фарзандони болиғи таҳсилкунанда ба алимент

1. Суд метавонад барои фарзандони ба синни балоғат расида, ки донишҷӯёни таҳсили рӯзонаи муассисаҳои таълимии таҳсилоти миёна ва олии касбӣ мебошанд, мутаносибан то ба синни бистсолаги ва бистучорсолаги расиданашон аз волидон алимент ситонад ([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#)), аз [26.12.2011 № 791](#)).

2. Андозаи алименти ҳар моҳ бо пули устувор ситонидашаванда аз тарафи суд бо назардошти вазъи моддию оилави ва манфиатҳои қобили таваҷҷӯҳи тарафҳо муайян карда мешавад.

Моддаи 87. Иштироки волидон дар хароҷоти иловаги барои фарзандон

1. Дар сурати мавҷуд набудани созишнома ва дар ҳолатҳои истисноӣ (бемории вазнин, маиб шудани кӯдакони ноболиғ ё болиғи ғайри қобили меҳнати эҳтиёҷманд, зарурати пардохти маблағ ба бегонагон барои нигоҳубин ва ғайра) ҳар яке аз волидон аз ҷониби суд барои иштирок намудан дар хароҷоти иловаги вобаста ба чунин ҳолатҳо ҷалб шуданаш мумкин аст.

Тартиби иштироки ҳар кадоме аз волидонро дар хароҷоти иловаги аз тарафи суд, бо назардошти вазъи модди ва оилавии волидону фарзандон ва дигар манфиатҳои қобили таваҷҷӯҳи тарафҳо бо маблағи устуворе, ки бояд ҳар моҳ пардохта мешавад, муайян мегардад.

2. Суд ҳуқуқ дорад волидонро барои иштирок намудан дар хароҷоти иловагии воқеан суратгирифта ва ҳамчунин хароҷоти иловагӣ, ки бояд дар оянда сурат гирад, вазифадор созад.

Моддаи 88. Ҷаъадори фарзандони болиғ барои нигоҳубини волидон

1. Фарзандони болиғи қобили меҳнат ҷаъадоранд, ки волидони ғайри қобили меҳнати ба кӯмак мӯҳтоҷи худро нигоҳубин намоянд ва нисбат ба онҳо ғамхор бошанд.

2. Дар сурати набудани созишномаи пардохти алимент барои волидони ғайри қобили меҳнати мӯҳтоҷ, аз фарзандони болиғи қобили меҳнат барои онҳо ба тартиби суди алимент ситонида мешавад.

3. Андозаи алименте, ки ҳар моҳ аз ҳар фарзанд ба тартиби суди ситонида мешавад, аз тарафи суд бо назардошти вазъи модди ва оилавии волидону фарзандон ва манфиатҳои қобили таваҷҷӯҳи тарафҳо бо маблағи устувор муайян карда мешавад.

4. Бо талаби ҷавобгар суд ҳангоми муайян намудани андозаи алимент ҳамаи фарзандони болиғи қобили меҳнати падар ё модари мазкурро, сарфи назар аз он, ки талабот нисбати ҳамаи фарзандон ё танҳо ба як нафар ё якчанд нафари онҳо пешниҳод гардидааст, бояд баҳисоб гирад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791*).

5. Фарзандон аз ӯҳдадорихои таъмини волидони ғайри қобили меҳнати мӯҳтоҷи худ озод буда метавонанд, агар суд муқаррар созад, ки волидон аз иҷрои вазифаҳои падарию модарии худ саркаши мекарданд.

Фарзандон аз пардохти алимент ба волидоне, ки аз ҳуқуқи падару модари маҳрум гардидаанд, озод карда мешаванд.

Моддаи 89. Иштироки фарзандони болиғ дар пардохтани хароҷоти иловагии барои волидон

1. Дар ҳолатҳое, ки фарзандони болиғ нисбати волидони ғайри қобили меҳнат ғамхори нақунанд ва дар ҳолатҳои истисноӣ (бемории вазнин, маибшавии волидон, зарурати пардохти маблағи нигоҳубин барои бегонагон ва ғайра) суд метавонад фарзандони болиғи қобили меҳнатро барои иштирок намудан дар пардохтани хароҷоти иловагӣ, ки вобаста ба ин ҳолатҳо ба миён омадаанд, ҷалб намояд.

2. Андоза ва тартиби пардохти хароҷоти иловагии аз ҷониби ҳар фарзанди болиғи қобили меҳнат аз тарафи суд бо назардошти вазъи моддию оилавии волидон ва фарзандон ва манфиатҳои қобили

таваҷҷӯҳи тарафҳо, бо риояи қоидаҳои қисмҳои 4 ва 5 моддаи 88 ҳамин Кодекс муайян карда мешавад.

3. Тартиби пардохти хароҷоти иловаги ва андозаи ин хароҷотро бо созишномаи тарафҳо муайян кардан мумкин аст.

БОБИ 14. ҶАДДАДОРИҲОИ АЛИМЕНТДИҲИИ ЗАНУ ШАВҲАР ВА ЗАНУ ШАВҲАРИ СОБИҚ

Моддаи 90. Вазифаи зану шавҳар дар бобати таъминоти якдигар

1. Зану шавҳар вазифадоранд якдигарро аз чиҳати модди дастгири намоянд.

2. Дар сурати саркаши намудан аз чунин дастгири ва набудани созишнома оид ба пардохти алимент дар байни зану шавҳар инҳо ҳуқуқ доранд аз ҳамсари худ, ки барои ин мақсад маблағи зарури дорад, ба тартиби суди пардохти алиментро талаб кунанд:

- зан ё шавҳари ғайри қобили меҳнати эҳтиёҷманд;
- зан дар давраи ҳомиладори ва дар давоми се соли пас аз таваллуди фарзанди умуми;
- зан ё шавҳари мӯҳтоҷе, ки фарзанди умумии маъюби то ҳаждаҳсола ё фарзанди умумии маъюби модарзоди гурӯҳи якумро нигоҳубин мекунад.

Моддаи 91. Ҳуқуқи зан ё шавҳари собиқ барои гирифтани алимент пас аз бекор кардани ақди никоҳ

1. Шахсони зерин ҳуқуқ доранд ба тартиби суди аз зан ё шавҳари собиқи худ, ки маблағи заруриро доранд алимент талаб кунанд:

- зани собиқ дар давраи ҳомиладори ва дар давоми се соли пас аз таваллуди фарзанди умуми;
- зан ё шавҳари собиқи мӯҳтоҷе, ки фарзанди умумии маъюби то ба синни ҳаждаҳсолаги расидан ва

фарзанди умумии маъюби модарзоди гурӯҳи якумро нигоҳубин мекунад;

- зан ё шавҳари собиқи ғайри қобили меҳнати мӯҳтоҷе, ки қобилияти меҳнатро то бекор кардани никоҳ ё дар давоми як соли пас аз бекор кардани никоҳ аз даст додааст;

- зан ё шавҳари мӯҳтоҷе, ки на дертар аз панҷ соли пас аз лаҳзаи бекор кардани ақди никоҳ ба синни нафақа расидааст, агар зану шавҳар дар муддати панҷ сол дар ақди никоҳ буда бошанд.

2. Андозаи алимент ва тартиби ба ҳамсари собиқ пардохтани онро пас аз лаҳзаи бекор кардани никоҳ тибқи созишномаи байни зан ва шавҳари собиқ муайян кардан мумкин аст.

Моддаи 92. Андозаи алименте, ки тибқи тартиби суди барои таъминоти зану шавҳар ва зану шавҳари собиқ ситонида мешавад

Дар сурати мавҷуд набудани созишнома байни зану шавҳар (зану шавҳари собиқ) оиди пардохти алимент андозаи алименте, ки ба тартиби суди ҳар моҳ барои таъминоти зан ё шавҳар (зан ё шавҳари собиқ) ситонида мешавад, аз тарафи суд дар шакли маблағи устувор бо назардошти вазъи моддию оилавии зану шавҳар (зану шавҳари собиқ) ва манфиатҳои қобили таваҷҷӯҳи тарафҳо муайян мегардад.

Моддаи 93. Аз ӯҳдадории таъмини ҳамсари худ озод намудани зан (шавҳар) ё маҳдуд кардани мӯҳлати ӯҳдадори

Суд метавонад зан ё шавҳарро ҳам дар давраи никоҳ ва ҳам пас аз бекор кардани он дар ҳолатҳои зерин аз ӯҳдадории таъмини ҳамсари худ озод кунад ё мӯҳлати ин ӯҳдадориро ба таври муайян маҳдуд созад:

- агар корношоямии зан ё шавҳари мӯҳтоҷ дар натиҷаи суиистеъмол намудан аз машруботи спиртӣ, воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо ё дигар моддаҳои мадҳушкунанда ё қасдан қиноят содир намудани ӯ ба амал омада бошад ([Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 № 1365](#));

- агар хонадории зану шавҳар камтар аз панҷ сол давом карда бошад;

- агар зан ё шавҳаре, ки пардохти алиментро талаб мекунад дар оила рафтори ношоиста дошта бошад.

Моддаи 94. Қатъ гардидани ҳуқуқи таъминоти ҳамдигарии зан ё шавҳар

Ҳуқуқи зан ё шавҳар барои гирифтани таъминот (алимент) аз ҳамсари худ дар мавридҳои зерин қатъ мегардад:

- агар зан ё шавҳари мӯҳтоҷи корношоям вафот кунад;

- агар шартҳои, ки мутобиқи моддаҳои 90 ва 91 ҳамин Кодекс барои гирифтани алимент асос буданд, аз миён бардошта шаванд;

- агар зан ё шавҳари мӯҳтоҷи корношоям аз нав хонадор шуда бошад.

БОБИ 15. ҲАДАДОРИҲОИ АЛИМЕНТДИҲИИ АЪЗОИ ДИГАРИ ОИЛА

Моддаи 95. Ҳададории бародарону хоҳарон оиди таъминоти бародарону хоҳарони ноболиғ ва болиғи корношоями худ

Бародарону хоҳарони ноболиғи мӯҳтоҷи ёри дар сурати аз волидони худ гирифта натавонистани таъминот ҳуқуқ доранд, ба тартиби суди аз бародарону хоҳарони болиғи қобили меҳнати худ, ки маблағи заруриро доранд, алимент гиранд. Чунин ҳуқуқ инчунин ба бародарону хоҳарони корношоями болиғи мӯҳтоҷе дода мешавад, ки агар онҳо аз

фарзандони болиғи худ зан ё шавҳар (зан ё шавҳари собиқ) ё волидонашон таъминотпули гирифта натавонанд.

Моддаи 96. Ҷҳдадори бобою биби (модаркалон) оид ба таъминоти набераҳои худ

Набераҳои но болиғи мӯҳтоҷи ёри дар сурати аз волидони худ гирифта натавони стани таъминот ҳуқуқ доранд ба тартиби суди аз бобою биби (модаркалони) худ, ки дорои маблағи зарури мебошанд, алимент гиранд.

Чунин ҳуқуқ инчунин ба наберагони корношоҷами болиғи мӯҳтоҷе дода мешавад, ки агар онҳо аз ҳамсар (ҳамсари собиқ) ё волидонашон таъминот гирифта натавонанд.

Моддаи 97. Ҷҳдадориҳои набера оид ба таъминоти бобою биби (модаркалон)

Бобою биби (модаркалони) мӯҳтоҷи корношоҷам дар сурати аз фарзандони болиғи қобили меҳнат ё ҳамсари (ҳамсари собиқи) худ гирифта натавони стани таъминот ҳуқуқ доранд ба тартиби суди аз наберагони болиғи қобили меҳнати худ, ки дорои маблағи зарури мебошанд, алимент талаб кунанд.

Моддаи 98. Ҷҳдадори писарандар ва духтарандар оиди таъминоти падарандар ва модарандар

1. Падарандар ва модарандари корношоҷами мӯҳтоҷе, ки писарандар ва духтарандари худро тарбия ва нигоҳубин кардаанд, агар онҳо аз фарзандони болиғи қобили меҳнат ё ҳамсари (ҳамсари собиқи) худ таъминот гирифта натавонанд, ҳуқуқ доранд аз писарандар ё духтарандари болиғи

қобили меҳнат, ки маблағи зарури доранд, ба тартиби суди таъминот талаб намоянд.

2. Суд ҳуқуқ дорад писарандар ва духтарандарро аз вазифаи таъмин кардани падарандар ё модарандар озод кунад, агар падарандар ё модарандар онҳоро на камтар аз се сол тарбия ва таъмин карда бошанд, инчунин агар онҳо ўҳдадорихои худро вобаста ба тарбияи писарандар ва духтарандар номатлуб анҷом дода бошанд.

Моддаи 99. Андозаи алименте, ки барои аъзои дигари оила ба тартиби суди ситонида мешавад

1. Андоза ва тартиби пардохти алимент барои шахсоне, ки дар моддаҳои 95-98 ҳамин Кодекс зикр шудаанд, тибқи созишномаи тарафҳо муайян карда мешаванд.

2. Дар сурати мавҷуд набудани созишномаи тарафҳо андозаи алимент, ки барои таъмини аъзои оилаи дар ҳамин боб зикргардида ба тартиби суди ситонида мешавад, аз тарафи суд бо назардошти вазъи моддию оилавии пардохткунанда ва гирандаи алимент ва манфиатҳои дигари қобили таваҷҷӯҳи тарафҳо дар шакли маблағи устувори ҳар моҳ пардохтшаванда муқаррар карда мешавад.

3. Агар барои таъмини аъзои оила, ки алимент талаб мекунад, ҳамзамон якчанд нафар ўҳдадор бошанд, он гоҳ суд бо назардошти вазъи моддию оилавии онҳо андозаи иштироки ҳар яки онҳоро дар иҷрои ўҳдадории алиментдиҳи муайян менамояд. Бо талаби ҷавобгар суд вазифадор аст, ки ҳамаи шахсонро ки барои пардохтани алимент ўҳдадоранд, ба ҳисоб гирад, сарфи назар аз он ки даъво нисбати ҳамаи ин шахсон ё фақат як нафар ё якчанд нафари онҳо пешниҳод шудааст.

БОБИ 16. СОЗИШНОМАИ ПАРДОХТИ АЛИМЕНТ

Моддаи 100. Бастанӣ созишномаи пардохти алимент

Созишномаи пардохти алимент (андоза, шарт ва тартиби пардохти алимент) дар байни шахсе, ки алимент месупорад ва шахсе, ки онро мегирад, ва дар сурати ғайриқобили амал будани шахсе, ки вазифадор аст алимент супорад ва (ё) гирандаи алимент - дар байни намояндагони қонунии онҳо, баста мешавад. Шахсони қобилияти амалашон маҳдуд созишномаи пардохти алиментро бо розигии намояндагони қонуниашон имзо мекунад.

Моддаи 101. Шакли созишномаи пардохти алимент

1. Созишномаи пардохти алимент дар шакли хатти баста шуда, аз тарафи идораи нотариалии давлатӣ тасдиқ карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183*).

Риоя накардани шакли созишномаи пардохти алимент, ки қонун муқаррар кардааст, боиси оқибатҳое мегардад, ки меъёрҳои қонунгузорию граждани пешбини намудааст.

2. Созишномаи пардохти алимент, ки нотариат тасдиқ намудааст, дорои эътибори варақаи иҷро мебошад.

Моддаи 102. Тартиби бастан, иҷро намудан, тағйир додан, бекор кардан ва беэътибор донистани созишномаи пардохти алимент

1. Бастан, иҷро намудан, тағйир додан, бекор кардан ва беэътибор донистани созишномаи пардохти алимент аз рӯи меъёрҳои Кодекси граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад, ки бастан, иҷро намудан, тағйир додан, бекор кардан ва беэътибор донистани аҳдҳои граҳданию ҳуқуқи тавассути онҳо танзим мегарданд.

2. Созишномаи пардохти алимент ҳар гоҳ бо мувофиқаи тарафҳо тағйир дода ё бекор шуда метавонад. Тағйир додан ё бекор кардани созишномаи пардохти алимент ба ҳама шакле, ки шартномаи пардохти алимент баста шудааст, бояд сурат гирад.

3. Якҷониба иҷро накардани созишномаи пардохти алимент ё якҷониба тағйир додани шартҳои он мумкин нест.

4. Дар сурати ҷидди тағйир ёфтани вазъи модди ё оилавии тарафҳо ва ҳангоми тағйир додан ё бекор кардани созишномаи пардохти алимент ба мувофиқа нарасидани тарафҳо тарафи манфиатдор ҳуқуқ дорад дар хусуси тағйир додан ё бекор кардани созишномаи пардохти алимент ба суд даъво пешниҳод кунад. Ҳангоми баррасии масъалаи тағйир додан ё бекор кардани созишномаи пардохти алимент суд ҳуқуқ дорад ҳама гуна манфиати қобили таваҷҷӯҳи тарафҳоро ба инобат гирад.

Моддаи 103. Беэътибор донишани созишномаи пардохти алимент, ки манфиатҳои алиментгирандари поймол мекунад

Агар шартҳои пешбинишудаи созишномаи пардохти алимент оид ба таъминоти кӯдакони ноболиғ ё аъзои болиғи ғайриқобили амали оила манфиати онҳоро поймол кунад, аз ҷумла дар ҳолатҳои риоя накардани талаботи қисми дуюми моддаи 104 ҳамин Кодекс чунин созишномаро мувофиқи талаби намоёндаи қонунии кӯдаки ноболиғ ё кӯдаки аъзои болиғи ғайриқобили амали оила, инчунин мақоми васоюти парастори ё прокурор ба тартиби суди беэътибор донишани мумкин аст.

Моддаи 104. Андозаи алименте, ки тибқи созишномаи пардохти алимент пардохта мешавад

1. Андозаи алименте, ки тибқи созишномаи пардохти алимент пардохта мешавад, аз ҷониби тарафҳо дар ин созишнома муайян карда мешавад.

2. Андозаи алименте, ки мувофиқи созишномаи пардохти алимент барои кӯдакони ноболиғ муқаррар карда мешавад, аз андозаи алименте, ки онҳо ҳангоми ба тартиби суди ситонидани алимент гирифта метавонистанд (моддаи 81 ҳамин Кодекс) камтар буда наметавонад.

Моддаи 105. Усул ва тартиби пардохти алимент тибқи созишномаи пардохти алимент

1. Усул ва тартиби пардохти алимент тибқи созишномаи пардохти алимент, тавассути ҳамин созишнома муайян карда мешавад.

2. Алимент ҳамчун ҳисса аз маош ва (ё) дигар даромади шахсе, ки бояд алимент супорад, бо маблағи устувори пули вақт-вақт ё якдафъаина, бо усули додани молу мулк ва дигар усулҳо, ки дар бораи он созиш баста шудааст, пардохта шуда метавонад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

Дар созишномаи пардохти алимент якчанд усулҳои пардохти алиментро пешбини намудан мумкин аст.

Моддаи 106. Индексацияи андозаи алимент, ки тибқи созишномаи пардохти алимент сурат мегирад

Индексацияи андозаи алимент, ки тибқи созишномаи пардохти алимент пардохта мешавад, мувофиқи ҳамин созишнома сурат мегирад. Агар дар созишномаи пардохти алимент тартиби дигари индексацияи андозаи алимент пешбини нашуда

бошад, индексация мутобиқи моддаи 118 ҳамин Кодекс сурат мегирад ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791](#), аз [19.03.2013 № 952](#)).

БОБИ 17. ТАРТИБИ ПАРДОХТ ВА СИТОНИДАНИ АЛИМЕНТ

Моддаи 107. Бо ҳалномаи суд ситонидани алимент

Дар сурати набудани созишномаи пардохти алимент аъзои оилаи дар ҳамин фасли Кодекс зикргардида ҳуқуқ доранд, ки бо талаби ситонидани алимент ба суд муроҷиат намоянд.

Моддаи 108. Мӯҳлати муроҷиат барои гирифтани алимент

(Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791)

1. Шахсе, ки барои гирифтани алимент ҳуқуқ дорад, сарфи назар аз мӯҳлате, ки аз лаҳзаи пайдо кардани ҳуқуқи алиментгири гузаштааст, метавонад дар хусуси ситонидани алимент ба суд бо ариза муроҷиат кунад.

2. Алимент барои давраи баъди муроҷиат намудан ба суд муқаррар карда мешавад. Алимент барои давраи гузашта метавонад дар ҳудуди мӯҳлати сесола аз лаҳзаи муроҷиат кардан ба суд ситонида шавад, агар суд муқаррар кунад, ки то муроҷиат кардан ба суд барои гирифтани таъминот саъю кӯшиш карда шудааст, вале бинобар сабаби саркашии шахси алиментдиҳанда аз пардохти он, алимент гирифта нашудааст.

Моддаи 109. Мувақаттан ситонидани алимент

1. Аз рӯи парвандаҳо дар бораи ситонидани алимент суд ҳуқуқ дорад, ки то эътибори қонуни пайдо кардани ҳалномаи суд дар бораи ситонидани

алимент ва дар сурати барои кӯдакони ноболиғ ситонидани алимент - то қабул гардидани ҳалнома дар бораи ситонидани алимент оиди муваққаттан ситонидани алимент қарор барорад.

2. Андозаи алименти муваққатан ситонидашавандаро суд бо назардошти вазъи модди ё оилавии тарафҳо муайян менамояд. Андозаи алименти муваққатан барои таъминоти кӯдакони ноболиғ ситонидашаванда мутобиқи моддаи 81 ҳамин Кодекс муайян карда мешавад.

Моддаи 110. Ҷӯдадори маъмурияти ташкилот дар бораи доштани алимент

Маъмурияти ташкилоти ҷои кори шахсе, ки ӯҳдадор аст алимент диҳад, вазифадор мебошад, ки дар асоси созишномаи аз ҷониби нотариус тасдиқшудаи тарафҳо ё варақаи иҷро ҳар моҳ аз музди меҳнат ва (ё) даромади дигари алиментдиҳанда, ки ӯҳдадор аст алимент супорад, ё аз ҳисобномаи шахси алиментдиҳанда на дертар аз се рӯзи пас аз санаи ба алиментдиҳанда додани музди меҳнат ва (ё) даромади дигари вай алиментро нигоҳ дошта, ба шахси алиментгиранда супорад.

Моддаи 111. Нигоҳ доштани алимент дар асоси созишномаи пардохти алимент

Нигоҳ доштани алимент дар асоси созишномаи аз ҷониби нотариус тасдиқшуда оид ба пардохти алимент дар ҳолатҳое сурат мегирад, ки агар маблағи умумии нигоҳдошташаванда дар асоси созишнома ва варақаҳои иҷро аз панҷоҳ фоизи маош ва (ё) дигар даромади шахси алиментдиҳанда бештар бошад.

Моддаи 112. Ҷӯдадори додани маълумот дар хусуси тағйири ҷои кори шахси алиментдиҳанда

1. Маъмурияти ташкилоте, ки бо ҳалномаи суд ё созишномаи аз ҷониби нотариат тасдиқшудаи пардохти алимент алиментро нигоҳ медошт, вазифадор аст, ки дар муддати се рӯз ба иҷроҷии суди маҳали иҷроӣ ҳалнома дар бораи ситонидани алимент ва ба шахси алиментгиранда дар хусуси аз кор озод шудани шахси алиментдиҳанда ва агар маълум бошад, дар хусуси ҷои нави кор ё истиқомати ӯ хабар диҳад.

2. Шахсе, ки барои додани алимент ӯҳдадор аст, бояд дар мӯҳлати муқаррарнамудаи қисми 1 ҳамин модда ба иҷроҷии суд ва ба алиментгиранда дар хусуси дигар шудани ҷои кор ё истиқоматаш ва дар сурати додани алимент ба кӯдакони ноболиғ инчунин дар хусуси музди кор ё даромади дигари иловаги хабар диҳад.

3. Дар сурати бо сабабҳои беасос хабар надодани маълумоти дар қисмҳои 1 ва 2 ҳамин модда зикргардида, шахсони мансабдор ва шахрвандони дигаре, ки дар ин кор гунаҳгоранд, мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи қонун ба ҷавобгари кашида мешаванд.

Моддаи 113. Ситонидани маблағ аз ҳисоби молу мулки алиментдиҳанда ҳангоми додани алимент

(Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710)

1. Алимент ба андозаи муқаррарнамудаи созишномаи пардохти алимент ё ҳалномаи суд, инчунин қарзи пардохти алимент аз ҳисоби музди меҳнат ва (ё) даромади дигари алиментдиҳанда ситонида мешавад, вале дар сурати кам будани музди меҳнат ва (ё) даромади дигар, алимент аз ҳисоби маблағи алиментдиҳанда, ки дар ҳисобномаҳояш дар бонкҳо ё муассисаҳои дигари кредити мебошанд, инчунин аз маблағҳои тибқи қарордод дар ташкилотҳои тиҷоратӣ ғайритиҷорати

гузошта шудаанд, ба ғайр аз қарордодҳое, ки боиси гузаштани ҳуқуқи моликият мегардад, ситонида мешавад.

Дар сурати нокифоя будани ин маблағ алимент аз ҳисоби ҳама гуна молу мулки алиментдиҳанда, ки мувофиқи қонун аз ҳисоби он маблағ ситонидан мумкин аст, ситонида мешавад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

2. Ситонидани алимент аз ҳисоби маблағи дар ҳисобномаҳо будаи алиментдиҳанда ва молу мулки дигари ӯ мувофиқи тартиби пешбининамудаи қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

Моддаи 114. Муайян намудани қарзи вобаста ба алимент

1. Алимент дар асоси созишномаи пардохти алимент ё дар асоси варақаи иҷро барои мӯҳлати гузашта то давраи се сола ситонида мешавад, ки то пешниҳоди варақаи иҷро ё созишномаи аз ҷониби нотариус тасдиқгардидаи тарафҳо барои ситонидани алимент гузаштааст.

2. Дар ҳолатҳое, ки алимент дар асоси варақаи иҷро ё созишномаи аз ҷониби нотариус тасдиқгардидаи тарафҳо оид ба ситонидани алимент бо айби шахсе, ки ӯҳдадор аст алимент супорад, пардохта нашуда бошад, алимент сарфи назар аз мӯҳлати сесолаи дар қисми 2 моддаи 108 ҳамин Кодекс муқарраргардида барои тамоми давра ситонида мешавад.

3. Андозаи қарзро иҷрочии суд дар асоси андозаи алименти бо ҳалномаи суд ё созишномаи пардохти алимент таъиншуда муайян менамояд.

4. Андозаи қарзи алименти мутобиқи моддаи 81 ҳамин Кодекс барои кӯдаки ноболиғ додашаванда бо назардошти музди воқеии меҳнат ва даромади дигари қарздор дар давоми даврае, ки алимент

ситонида нашудааст, муайян карда мешавад. Агар қарздор дар ин давра кор накарда бошад ё асноди тасдиқкунандаи музди меҳнат ва даромади дигари ӯ пешниҳод нагарданд, қарз дар асоси музди миёнаи меҳнат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар лаҳзаи ситонидани қарз муайян карда мешавад.

5. Агар чунин муайянкунии қарз манфиати яке аз тарафхоро ҷидди поймол кунад, тарафе, ки манфиаташ поймол шудааст, ҳуқуқ дорад ба суд муроҷиат намояд ва суд метавонад бо назардошти вазъи модди ё оилавии тарафҳо ва дигар ҳолатҳои қобили таваҷҷӯҳ қарзро бо маблағи устувори пули муайян кунад.

6. Ҳангоми рози набудан бо муайянкунии қарзи алимент аз ҷониби иҷроии суд ҳар яке аз тарафҳо метавонад тибқи тартиби пешбининамудаи қонунгузори мурофиавии граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон аз амали иҷроии суд шикоят кунад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791*).

Моддаи 115. Озод кардан аз додани қарзи алимент

1. Ҳангоми додани алимент барои кӯдакони ноболиғ бо мувофиқаи тарафҳо озод кардан аз пардохти қарз ё кам кардани он мумкин нест.

2. Суд ҳуқуқ дорад бо даъвои алиментдиҳанда ӯро пурра ё қисман аз пардохти қарзи алимент озод намояд, агар муқаррар кунад, ки қарз бо сабаби бемории ин шахс ё бо дигар сабабҳои узрнок пардохта нашудааст ва вазъи моддию оилавии ӯ имконият намедиҳад, ки қарзашро пӯшонад.

Моддаи 116. Масъулият барои сари вақт напардохтани алимент

1. Ҳангоми ба миён омадани қарз бо гуноҳи шахсе, ки ӯҳдадор аст тибқи созишномаи пардохти алимент алимент супорад, шахси гунаҳгор мувофиқи тартиби

пешбиниnamудаи ҳамин созишнома ҷавобгар мебошад.

2. Ҳангоми ба миён омадани қарз бо гуноҳи шахсе, ки тибқи ҳалномаи суд бояд алимент супорад, шахси гунаҳгор ба алиментгиранда аз маблағи напардохтаи алимент барои ҳар рӯзи гузаронидашуда дар ҳаҷми 0,1 фоиз ҷаримаи аҳдшикани месупорад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791*).

Алиментгиранда инчунин ҳуқуқ дорад аз гунаҳгоре, ки ба пардохти алимент ўҳдадор аст, барои сари вақт напардохтани алимент тамоми зарареро, ки вобаста ба сари вақт анҷом надодани ўҳдадориҳои пардохти алимент дар қисми ҷаримаи аҳдшикани расонида шудааст, ситонад.

Моддаи 117. Нораво будани ба ҳисоб гирифтани ва пас талаб карда руёнидани алимент

1. Пардохтҳои алименти аз ҳисоби талаботи дигари мутақобила сурат гирифта наметавонад.

2. Пас талаб карда гирифтани маблағи пардохташудаи алимент, мумкин намебошад ба истисноии ҳолатҳои зерин:

- бекор кардани ҳалномаи суд ба сабаби маълумоти бардурӯғ ё асноди қалбакиро пешниҳод кардани шахси алиментгиранда (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791*);

- беэътибор донишани созишномаи пардохти алимент дар сурати бо роҳи фиреб, таҳдид ё зӯровариҳои алиментгиранда ба имзо расонидани он;

- бо ҳукми суд ошкор гардидани далели сохтакориҳои ҳалномаи, созишномаи пардохти алимент ё варақаи иҷро, ки дар асоси онҳо алимент пардохта шудааст.

3. Агар кирдори дар қисми 2 ҳамин модда зикргардида аз ҷониби намояндаи кӯдаки ноболиғ ё

аъзои болиғи ғайри қобили амали алиментгиранда содир шуда бошад, алимент пас талаб карда гирифта намешавад ва маблағи пардохтшудаи алимент тибқи даъвои шахси барои пардохти алимент ўҳдадоршуда аз намояндаи гунаҳгор ситонида мешавад.

Моддаи 118. Индексацияи пардохтҳои алимент

1. Маблағи алименти бо ҳалномаи суд дар шакли пули устувор ситонидашаванда аз ҷониби маъмурияти ташкилоти маҳали нигоҳ доштани алимент мутаносибан бо зиёдшавии андозаи ҳадди ақалли музди меҳнати тибқи қонун муқарраргардида индексация карда мешавад.

2. Ба мақсади индексацияи пардохти алимент суд метавонад андозаи алиментро бо маблағи устувори пули, ки ба андозаи муайяни ҳадди ақали музди меҳнат мувофиқ аст, муқаррар намояд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791*).

Моддаи 119. Пардохти алимент дар сурати барои сукунати доими ба давлати дигар рафтани алиментдиҳанда

1. Шахсоне, ки барои сукунати доими ба давлате мераванд, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон бо он шартномаи байналмилалии пешбиникунандаи эътирофи мутақобила ва иҷрои ҳалномаҳои судро дар хусуси ситонидани алимент ба имзо нарасонидааст, вазифадоранд бо аъзои оилашон дар бораи пардохти алимент созишномаи хатти ба имзо расонанд ва он бояд аз ҷониби нотариус тасдиқ арда шавад (*Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183*).

2. Дар сурати ҳосил нашудани мувофиқа, шахси манфиатдор ҳуқуқ дорад ба суд муроҷиат карда, дар шакли маблағи устувор муайян намудани алимент ва пардохти яквқтаи алимент ё ба ҳисоби маблағи алимент додани молу мулки мушаххас ё бо тариқи

дигар додани алиментро талаб намояд (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

Моддаи 120. Тағйир додани андозаи алименти муқаррарнамудаи суд ва озод кардан аз додани алимент

1. Агар ҳангоми набудани созишномаи тарафҳо оид ба пардохти алимент баъди тибқи тартиби суди муқаррар намудани андозаи алимент вазъи модди ва оилавии алиментдиҳанда ё алиментгиранда тағйир ёфта бошад, суд ҳуқуқ дорад бо талаби ҳар яки онҳо андозаи муқарраргардидаи алиментро кам кунад ё алиментдиҳандаро аз додани он озод намояд. Ҳангоми тағйир додани андозаи алимент ё озод кардан аз додани он суд метавонад инчунин ҳар гуна манфиати дигари қобили таваҷҷӯҳи тарафҳоро ба инобат гирад.

2. Агар муқаррар гардад, ки шахси ба балоғатрасидаи қобили амал нисбати шахси барои додани алимент ўҳдадоршуда қасдан ҷиноят содир кардааст ё ҳангоми рафтори ношоистаи аъзои болиғи қобили амал дар оила суд метавонад ситонидани алиментро барои шахси болиғи қобили амал рад намояд.

Моддаи 121. Қатъ гардидани ўҳдадорихои алимент

1. Ўҳдадорихои алименти, ки тибқи созишномаи пардохти алимент муқаррар карда шудаанд, бо ғавти яке аз тарафҳо, гузашти мўҳлати амали ҳамин созишнома ё тибқи дигар асосҳои пешбининамудаи ҳамин созишнома қатъ мегарданд.

2. Пардохти алименти тибқи тартиби суди ситонидашаванда дар ҳолатҳои зерин қатъ мегардад:

- дар сурати ба балоғат расидани кўдак ё дар ҳолати то ба балоғат расиданашон қобили амал ҳисоб шудани кўдакони ноболиғ;

- баъди фарзандхонди шудани кӯдаке, ки барои таъминоти ӯ алимент ситонида мешуд;

- пас аз таҳсилро дар муассисаҳои таълимии таҳсилоти миёна ё олии касбӣ хатм кардани кӯдакони ба балоғатрасида ё ба синну соли дар моддаи 86 ҳамин Кодекс муқарраргардида расидани онҳо (*Қонуни ҚТ аз 14.11.2016 № 1365*);

- ҳангоми аз ҷониби суд эътироф гардидани барқарор шудани қобилияти меҳнати ё қатъи мӯҳтоҷии алиментгиранда;

- дар сурати аз нав никоҳ кардани зан ё шавҳари собиқи мӯҳтоҷи корношоёми алиментгиранда (моддаи 94 ҳамин Кодекс) (*Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 № 710*);

- вафот кардани шахси алиментгиранда ё шахсе, ки ба додани алимент ӯҳдадор аст.

ФАСЛИ VI. ШАКЛҲОИ ТАРБИЯИ КҮДАКОНЕ, КИ БЕ ПАРАСТОРИИ ВОЛИДОН МОНДААНД

БОБИ 18. ОШКОР ВА ҶОБАҶОКУНИИ КҮДАКОНЕ, КИ БЕ ПАРАСТОРИИ ВОЛИДОН МОНДААНД

Моддаи 122. Ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои кӯдаконе, ки бе парастории волидон мондаанд

1. Ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои кӯдакон дар ҳолатҳои фавти волидон, аз ҳуқуқи падару модари маҳрум кардани онҳо, маҳдуд кардани ҳуқуқи падару модари, ғайри қобили амал эътироф шудани онҳо, бемори ва муддати тӯлони ғайриҳозир будани волидон, саркашии волидон аз тарбияи фарзандон ё аз ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои онҳо, аз ҷумла ҳангоми аз ҷониби волидон рад кардани гирифтани кӯдакони худ аз муассисаҳои тарбияви, муассисаҳои

табобати ва муассисаҳои ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва дигар муассисаҳои ба ин монанд, инчунин ҳолатҳои дигари набудани парастории волидон, ба зимаи мақомоти васоюти парастори гузошта мешавад.

Мақомоти васоюти парастори кӯдаконеро, ки бе парастории волидон мондаанд, ошкор намуда, баҳисобгирии онҳо ва бо назардошти ҳолатҳои мушаххаси маҳрум шудан аз парастории волидон усули ҷобачосозии кӯдакони бе парастории волидон мондари (моддаи 124 ҳамин Кодекс) интихоб менамоянд ва ҳамчунин назорати минбаъдаи шароити таъминот, тарбия ва таълими онҳоро амали менамоянд.

Ба ғайр аз мақомоти васоюти парастори ба дигар шахсони ҳуқуқи ва воқеи барои ошкор намудан ва ҷобачокунии кӯдакони бе парастории волидон монда, иҷозат дода намешавад.

2. Мақомоти васоюти парастори мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ мебошанд. Масъалаҳои ташкил ва фаъолияти мақомоти ҳокимияти иҷроияи маҳалли барои амали намудани васоюти парастории кӯдакони бе парастории волидон монда аз ҷониби мақомоти зикргардида, тибқи тартиби муқаррарнамудаи Кодекси мазкур ", Кодекси граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак" ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад ([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#)), аз [26.12.2011 № 791](#), аз [14.11.2016 № 1365](#)).

Моддаи 123. Ошкоркуни ва баҳисобгирии кӯдакони бе парастории волидон монда

1. Шахсони мансабдори муассисаҳо (муассисаҳои таълимии томактаби, муассисаҳои таълимии таҳсилоти умумӣ, муассисаҳои табобати ва дигар муассисаҳо) ва дигар шахрвандоне, ки оид ба

кӯдакони дар қисми 1 моддаи 122 ҳамин Кодекс зикргардида маълумот доранд, ўҳдадоранд ба мақомоти васояту парастории маҳали воқеии зисти кӯдакон хабар диҳанд ([Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365](#)).

Мақоми васояту парастори дар мӯҳлати се рӯз аз лаҳзаи гирифтани чунин хабар ўҳдадор аст шароити зисти кӯдакро санҷида, дар сурати муқаррар намудани далели аз парастории волидон ё хешу ақрабо маҳрум будани ӯ, то ҳал гардидани масъалаи ҷобачокунии кӯдак ҳимояи ҳуқуқ ва манфиатҳои ўро таъмин намояд.

2. Роҳбарони муассисаҳои тарбияви, муассисаҳои таботати, муассисаҳои ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва дигар муассисаҳои ба ин монанд, ки дар онҳо кӯдакони бе парастории волидон монда ҷойгир карда шудаанд, вазифадоранд дар мӯҳлати ҳафт рӯз аз рӯзи барояшон аён гардидани он, ки кӯдак метавонад барои тарбия ба оила супурда шавад, дар ин бора ба мақоми васояту парастории маҳали ҷойгиршавии муассисаи мазкур хабар диҳанд.

3. Барои иҷро накардани ўҳдадорихои пешбиниамудай қисми 2 ҳамин модда, барои дидаю дониста пешниҳод намудани маълумоти бардурӯғ, инчунин барои дигар кирдоре, ки ҷиҳати пинҳон кардани кӯдак аз супоридан ба тарбияи оила нигаронида шудааст, роҳбарони муассисаҳои дар қисми 2 ҳамин модда зикргардида ва мақомоти васояту парастори тибқи тартиби муқаррарнамудай қонун ба ҷавобгари кашида мешаванд.

4. [Тартиби](#) ошкоркунӣ ва баҳисобгирии кӯдаконе, ки бе парастории падару модар мондаанд, аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад ([Қонуни ҶТ аз 23.11.2015 № 1239](#)).

Моддаи 124. Ҷобачокунии кӯдаконе, ки бе парастории волидон мондаанд

1. Кӯдаконе, ки бе парастории волидон мондаанд, бояд барои тарбия ба оила (барои фарзандхонди), таҳти васоят (парастори) супурда шаванд ва дар сурати мавҷуд набудани чунин имконият тибқи шартнома барои тарбия ба оилаҳои (мураббии) парастор дода шаванд ё дар муассисаҳои кӯдакони ятим ё ҳар навъи муассисаҳо барои кӯдакони бе парастории волидон монда (муассисаҳои тарбияви, муассисаҳои таботати, ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва дигар муассисаҳои ба ин монанд) ҷойгир карда шаванд (*Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365*).

Ҳангоми ҷобачо намудани кӯдак бояд баромади этникии кӯдак, мансубияти мазҳаби ва фарҳанги, забони модари, имконияти таъмини идомати тарбия ва таълим ба назар гирифта шавад.

2. То лаҳзаи дар оила ё дар муассисаҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида ҷобачокунии кӯдаконе, ки бе парастории волидон мондаанд, иҷрои вазифаи васи (парастор) муваққатан ба зиммаи мақоми васояту парастори гузошта мешавад.

БОБИ 19. ФАРЗАНДХОНДИ

Моддаи 125. Кӯдаконе, ки онҳоро ба фарзандхондӣ қабул кардан мумкин аст

(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183)

1. Фарзандхондӣ шакли афзалиятноки ҷобачокунии кӯдакони бепарастории падару модармонда мебошад.

2. Фарзандхондӣ нисбати кӯдакони ноболиғ танҳо ба манфиати онҳо бо риояи талаботи моддаи 124 Кодекси мазкур, ҳамчунин бо дарназардошти имконияти инкишофи пурраи ҷисмонӣ, рӯҳӣ, маънавӣ ва ахлоқии кӯдак иҷозат дода мешавад.

3. Фарзандхондии бародарону хоҳарон аз ҷониби шахсони гуногун, ба истиснои ҳолатҳое, ки

фарзандхондӣ ба манфиати кӯдак мебошад, иҷозат дода намешавад ([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#)).

Моддаи 126. Тартиби ба фарзандхонди қабул кардан

1. Фарзандхонди дар асоси аризаи шахсоне (шахсе), ки кӯдакро ба фарзанди қабул кардан мехоҳанд, аз тарафи суд расми карда мешавад. Парвандаҳои фарзандхондиро суд ба тартиби муурофияи махсус барраси менамояд.

Парвандаҳои фарзандхонди дар суд бо иштироки мақомоти васојату парастори ва прокурор барраси мегардад ([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#)).

2. Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон бо интихоби худ ба суди маҳали истиқомати кӯдаки ба фарзандхонди қабулшаванда ё ба суди маҳали истиқомати худ барои ба фарзандхонди гирифтани кӯдак ариза медиҳанд.

3. То аризаи фарзандхондиро барраси намудани суд мақомоти васојату парастори вазифадоранд шароити зиндагии шахсеро, ки хоҳиши ба фарзандхонди қабул кардани кӯдакро дорад, санҷида, муайян кунанд, ки фарзандхонди ба манфиати кӯдак аст ё не, оё барои фарзанд хондан монеае ҳаст, инчунин муносибати кӯдак ба фарзандхонди ва фикри ӯро барои ба фарзандхонди қабул шуданаш муайян намуда, хулосаҳояшонро дар хусуси имконияти фарзандхонди ба суд пешниҳод намоянд.

Мақомоти васојат ва парасторӣ вазифадоранд ба шахсоне (шахсе), ки кӯдакро ба фарзандхондӣ қабул мекунанд, дар бораи саломатии кӯдак маълумот диҳанд ([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#)).

4. Тартиби пешниҳоди хулосаи мақомоти васојату парасторӣ ва номгӯи маълумоти онро Низомнома дар бораи мақомоти васојату парасторӣ муайян мекунад ([Қонуни ҶТ аз 23.11.2015 № 1239](#)).

5. Ҳуқуқ ва ўҳдадориҳои фарзандхонда ва фарзандхондишуда аз лаҳзаи эътибори қонуни пайдо кардани ҳалномаи суд дар бораи фарзандхонди оғоз меёбад.

Фарзандхонд шудани кӯдак бояд мувофиқи тартибе, ки барои сабти асноди ҳолати шахрванди муқаррар гардидааст, дар мақомоти сабти асноди ҳолати шахрванди ба қайди давлати гирифта шавад.

Суд вазифадор аст, ки дар давоми се рӯзи баъди эътибори қонуни пайдо кардани ҳалнома дар бораи фарзандхонди ба мақоми сабти асноди ҳолати шахрвандии маҳалли қабули ҳалнома иқтибоси ин ҳалномаро фириштад.

Моддаи 126(1). Манъ будани фаъолияти миёнаравӣ дар фарзандхондии кӯдак

(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183)

1. Фаъолияти миёнаравӣ оид ба фарзандхондии кӯдак, яъне тамоми фаъолияти шахсони дигар бо мақсади интиҳоб кардан ва додани кӯдак барои фарзандхондӣ аз ном ва ба манфиати шахсоне, ки хоҳиши ба фарзандхондӣ гирифтани кӯдакро доранд, манъ мебошад.

2. Фаъолияти мақомоти васојату парасторӣ оид ба иҷрои ўҳдадориҳои ба зиммашон гузошташуда, барои ошкоркунӣ ва ҷобаҷокунии кӯдакони бе парастории падару модармонда фаъолияти миёнаравӣ ба ҳисоб намеравад ва мақсади ба даст даровардани фоидаро надорад.

3. Ҷавобгарӣ барои фаъолияти миёнаравӣ тибқи конунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад *(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183)*.

Моддаи 127. Шахсоне, ки ҳуқуқи ба фарзандхонди қабул карданро доранд

1. Ба фарзандхондӣ қабул кардан танҳо аз тарафи шахрвандони ба балоғатрасидаи Ҷумҳурии

Тоҷикистон, ба истиснои шахсони зерин сурат мегирад ([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#)):

- шахсоне, ки ҷои муайяни истиқомат надоранд;
- шахсоне, ки ҳангоми фарзандхондӣ барои содир кардани ҷинояти қасдона доғи судӣ доранд;
- шахсоне, ки суд барои содир намудани ҷиноят нисбати онҳо чораи маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ таъин кардааст ([Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183](#));
- шахсоне, ки суд онҳоро ғайриқобили амал ё қобилияти амалашон маҳдуд эътироф намудааст;
- зану шавҳаре, ки суд яке аз онҳоро ғайриқобили амал ё қобилияти амалаш маҳдуд эътироф намудааст;
- шахсоне, ки суд онҳоро аз ҳуқуқи волидон маҳрум сохтааст ё ҳуқуқи волидонро маҳдуд кардааст;
- шахсоне, ки ба сабаби иҷрои ғайриқаноатбахши ўҳдадорихои бо қонун ба зиммашон гузошташуда аз вазифаи васи ё парастори дур карда шудаанд;
- шахсоне, ки қаблан фарзандхонд доштанду вале фарзандхонди бо гуноҳи онҳо аз ҷониби суд бекор карда шудааст;
- шахсоне, ки аз сабаби бемори наметавонанд ҳуқуқи волидонро амали намоянд. Номгӯи беморихое, ки дар сурати мубтало будан ба онҳо шахс наметавонад кӯдакро ба фарзандхонди қабул кунад, таҳти васоят (парастори) гирад, аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

2. Муқаррароти сархати якуми қисми 1 ҳамин модда нисбат ба падарандар ва модарандар татбиқ намегардад ([Қонуни ҶТ аз 23.11.2015 № 1239](#)).

3. Шахсоне, ки байни худ никоҳ надоранд, наметавонанд ҳамон як кӯдакро муштарақан ба фарзандхонди қабул кунанд.

Моддаи 128. Фарқияти синну соли шахси ба фарзандхонди қабулқунанда ва фарзандхондшаванда

1. Фарқияти синну соли шахси ба фарзандхонди қабулқунанда, ки оиладор нест ва фарзандхондшаванда бояд аз ҳабдаҳ сол кам набошад (*Қонуни ҶТ аз 21.07.2010 № 613*).

2. Дар сурати ба фарзандхонди қабул кардани кӯдак аз ҷониби падарандар (модарандар) фарқияти синну соли дар қисми 1 ҳамин модда муқарраргардида зарур нест.

Моддаи 129. Розигии волидон барои фарзандхондии кӯдак

1. Барои фарзандхондии кӯдак розигии волидони кӯдак зарур аст. Дар сурати фарзандхондии кӯдаки волидони ноболиғи ба синни ҳабдаҳсолагӣ нарасида инчунин розигии волидон, васиён ва парасторони онҳо ва дар сурати набудани волидон ё васиён (парасторон) розигии мақоми васояту парастори зарур аст (*Қонуни ҶТ аз 21.07.2010 № 613*).

Розигии волидон барои фарзандхондии кӯдаконашон бояд дар аризаи тасдиқнамудаи нотариат ё маъмурияти муассисае, ки кӯдаки бе парастории волидон монда дар он қарор дорад, мақоми васояту парастории маҳалли фарзандхонди сурат мегирад ё маҳалли истиқомати волидон ифода ёбад ё бевосита дар суд ҳангоми фарзандхонди баён карда шавад.

2. Волидон ҳуқуқ доранд розигии додаи худро дар бораи ба фарзандхонди додани кӯдакашон то баровардани ҳалномаи суд оид ба фарзандхони бозпас талаб кунанд.

3. Волидон метавонанд барои фарзандхондии кӯдак ба шахси мушаххас ё бе зикр кардани шахси мушаххас розигии диҳанд. Мақомоти васояту парастори дар мавриди мутобиқати фарзандхонди ба

манфиати кӯдак хулосаи худро ба суд пешниҳод менамоянд. Дар сурати аз ҷониби падарандари (модарандари) кӯдак ба фарзандхонди қабул кардани ӯ чунин хулоса талаб карда намешавад.

Моддаи 130. Фарзандхондии кӯдак бе розигии волидон

Дар ҳолатҳои зерин розигии волидон барои фарзандхондии кӯдак талаб карда намешавад, агар:

- онҳо маълум набошанд ё суд онҳоро бедарак ғоибшуда эътироф намояд;

- суд онҳоро ғайри қобили амал эътироф карда бошад;

- суд онҳоро аз ҳуқуқи волидон маҳрум сохта бошад (бо риояи талаботи қисми 6 моддаи 71 ҳамин Кодекс);

- бо сабабҳои, ки суд беасос эътироф намудааст, онҳо зиёда аз шаш моҳ бо кӯдак якҷоя зиндаги накарда, аз тарбия ва таъминоти ӯ саркаши карда бошанд.

Моддаи 131. Розигии васиён (парасторон), роҳбарони муассисаҳои, ки кӯдакони бепарастормонда дар онҳо қарор доранд, барои фарзандхонди

1. Барои фарзандхондии кӯдаконе, ки таҳти васоят (парастори) қарор доранд, розигии хаттии васии (парастори) онҳо зарур аст.

Барои фарзандхондии кӯдаконе, ки бе парастории волидон монда, дар муассисаҳои дахлдори тарбиявӣ тибби, муассисаҳои ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва муассисаҳои дигари ба ин монанд қарор доранд, розигии хаттии роҳбари ин муассиса зарур аст.

2. Суд ҳуқуқ дорад ба манфиати кӯдак бе розигии шахсони дар қисми 1 ҳамин модда тазаккурёфта дар хусуси фарзандхонди ҳалнома қабул намояд.

Моддаи 132. Фикри кӯдаки фарзандхондшуда оиди фарзандхондшави

1. Барои фарзандхонди намудани кӯдаке, ки ба синни даҳсолаги расидааст, фаҳмидани фикри ӯ лозим аст.

2. Агар кӯдак то додани ариза дар бораи фарзандхонд шуданаш дар оилаи шахси ӯро ба фарзандхонди гиранда зиндаги карда, ӯро падар ё модари худ шуморад, фарзандхонди метавонад ба таври истисно, бе назардошти фикри фарзандхондшаванда сурат гирад.

Моддаи 133. Розигии ҳамсари шахсе, ки кӯдакро ба фарзандхонди мегирад

1. Ҳангоми кӯдакро ба фарзандхонди қабул кардани яке аз ҳамсарон, агар кӯдакро зану шавҳар якҷоя ба фарзандхонди қабул накунад, розигии ҳамсари дигар зарур аст.

2. Агар зану шавҳар муносибатҳои оилавино қатъ намуда, зиёда аз як сол ҳамроҳ зиндаги накунад ва ҷои истиқомати ҳамсари дигар маълум набошад, розигии ӯ барои фарзандхонди зарур нест.

Моддаи 134. Ном, номи падар ва насаби кӯдаки фарзандхондшуда

1. Ном, номи падар ва насаби кӯдаки фарзандхондшуда нигоҳ дошта мешавад (*Қонуни ҶТ аз 23.11.2015 № 1239*).

2. Бо хоҳиши шахси фарзандхонда ба фарзандхондшуда фамилияи фарзандхонда, инчунин номе, ки фарзандхонда додааст, гузошта мешавад. Ба кӯдаки фарзандхондшуда номи марди фарзандхондкарда, ҳамчун насаб гузошта мешавад, агар шахси фарзандхондкарда ҷинси зан бошад ба кӯдаки фарзандхондшуда номи касе, ки зан ӯро ба сифати падари кӯдаки фарзандхондшуда зикр намудааст, гузошта мешавад. Агар насаби зану

шавҳари фарзандхондкарда гуногун бошад, бо мувофиқаи фарзандхондкардагон ба кӯдаки ба фарзандхонди гирифташон насаби яке аз онҳо ё ба тартиби пешбиниамудаи моддаи 58 ҳамин Кодекс насаб дода мешавад (*Қонуни ҶТ аз 23.11.2015 № 1239*).

3. Ҳангоми кӯдакро ба фарзандхонди қабул кардани зан (мард), ки дар ақди никоҳ нест, бо хоҳиши ӯ насаб ва номи падар (модар), инчунин номи падари (модари) кӯдаки фарзандхондшуда дар китоби сабти таваллуд бо нишондоди ин шахс (фарзандхонда) навишта мешавад.

4. Тағйир додани насаб, ном ва номи падари кӯдаки фарзандхондшудаи ба синни даҳсолаги расида, ба истиснои ҳолатҳои дар қисми 2 моддаи 132 ҳамин Кодекс пешбинигардида, танҳо бо розигии ӯ мумкин аст.

5. Дар бораи тағйир додани насаб, ном ва номи падари фарзандхондшаванда дар ҳалномаи суд оид ба фарзандхонди зикр карда мешавад.

Моддаи 135. Тағйир додани сана ва маҳалли таваллуди кӯдаки фарзандхондшаванда

(Қонуни ҶТ аз 23.11.2015 № 1239)

1. Барои таъмини сирри фарзандхондӣ бо хоҳиши фарзандхондкунандагон сана ва маҳалли таваллуди кӯдаки фарзандхондшаванда метавонанд тағйир дода шаванд. Тағйир додани санаи таваллуди кӯдак танҳо дар сурати фарзандхонд кардани кӯдаки навзод (то яксола) ва ба муддати на зиёда аз се моҳ иҷозат дода мешавад.

2. Оид ба тағйир додани сана ва маҳалли таваллуди кӯдаки фарзандхондшуда дар ҳалномаи суд дар бораи фарзандхондии кӯдак зикр карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 23.11.2015 № 1239*).

Моддаи 136. Сабти номи шахсони фарзандхондкарда ҳамчун волидони кӯдаки фарзандхондшуда

1. Бо хоҳиши шахсони фарзандхондкарда суд метавонад оиди дар дафтари сабти таваллуд ҳамчун волидони кӯдаки фарзандхондшуда сабт намудани номи онҳо ҳалнома қабул намояд.

2. Барои чунин сабт нисбати кӯдаки фарзандхондшуда ба синни даҳсолаги расида, ба истиснои ҳолатҳои пешбиниамудаи қисми 2 моддаи 32 ҳамин Кодекс, розигии кӯдак зарур аст.

3. Дар хусуси зарурати чунин сабт дар ҳалномаи суд дар бораи фарзандхонди нишон дода мешавад.

Моддаи 137. Оқибатҳои ҳуқуқи фарзандхондии кӯдак

1. Кӯдакони фарзандхондшуда ва авлоди онҳо нисбат ба фарзандхондагон ва хешовандонашон, фарзандхондагон ва хешовандони онҳо, нисбати фарзандхондшудагон ва авлоди онҳо дар ҳуқуқи ӯҳдадориҳои молу мулки ва ғайримолумулкии шахси аз рӯи аслу насаб ба хешовандон баробар карда мешаванд (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

2. Кӯдакони фарзандхондшуда нисбати волидони худ ва хешовандони онҳо ҳуқуқи ғайримолумулкии ва молу мулкии шахси аз даст дода, аз ӯҳдадориҳои нисбати онҳо озод мешаванд (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

3. Ҳангоми ба фарзандхонди қабул кардани кӯдак аз тарафи як шахс, агар фарзандхондкунанда мард бошад, ҳуқуқҳои ғайримолумулки ва амволии шахси ва ӯҳдадориҳои бо хоҳиши модар ва агар фарзандхондкунанда зан бошад бо хоҳиши падар нигоҳ дошта шуда метавонад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710*).

4. Агар яке аз волидон вафот карда бошад, он гоҳ бо хоҳиши волидони вафоткарда (бобою биби кӯдак) ҳуқуқи ӯҳдадори нисбат ба хешовандони волиди вафоткарда метавонанд нигоҳ дошта шаванд, агар инро манфиати кӯдак талаб кунад. Ҳуқуқи волидони падар ё модари фавтида барои муошират бо кӯдаки фарзандхондшуда мутобиқи моддаи 67 ҳамин Кодекс амали мегардад.

5. Дар хусуси нигоҳ доштани муносибатҳои кӯдаки фарзандхондшуда бо яке аз волидон ё бо хешовандони падар ё модари вафоткарда дар ҳалномаи суд оид ба фарзандхонди зикр карда мешавад.

6. Оқибати ҳуқуқи ба фарзандхонди гирифтани кӯдак, ки дар қисмҳои 1 ва 2 ҳамин модда пешбини шудааст, сарфи назар аз сабти фарзандхондкардагон ба сифати волидон дар санади сабти таваллуди кӯдак фаро мерасад.

Моддаи 138. Нигоҳ доштани ҳуқуқи кӯдаки фарзандхондашуда ба нафақа ва ёрдампули

Кӯдаке, ки дар вақти ба фарзандхонди гирифта шуданаш бинобар вафоти волидонаш ба нафақаю ёрдампули ҳуқуқ дорад, ин ҳуқуқро дар сурати ба фарзандхонди қабул шуданаш низ нигоҳ медорад.

Моддаи 139. Сирри фарзандхондии кӯдак

(Қонуни ҶТ аз 23.11.2015 № 1239)

1. Сирри фарзандхондии кӯдакро қонун муҳофизат мекунад. Судяҳое, ки дар бораи фарзандхонди ҳалнома қабул кардаанд ё шахсони мансабдоре, ки сабти давлатии онро анҷом додаанд, инчунин шахсоне, ки ба ҳар тариқи дигар аз фарзандхонди огоҳанд, бояд сирри фарзандхондиро нигоҳдоранд.

2. Шахсони дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида, ки сирри фарзандхондии кӯдакро бар хилофи иродаи

фарзандхондагон фош кардаанд, ба тартиби муқаррарнамудаи қонун ба ҷавобгари кашида мешаванд (*Қонуни ҶТ аз 23.11.2015 № 1239*).

Моддаи 140. Бекор кардани фарзандхондии кӯдак

1. Фарзандхондии кӯдак ба тартиби суди бекор карда мешавад.

2. Парванда оид ба бекор кардани фарзандхондии кӯдак бо иштироки мақоми васојату парастори, инчунин прокурор барраси мешавад.

3. Фарзандхонди аз рӯзи эътибори қонуни пайдо кардани ҳалномаи суд дар бораи бекор кардани фарзандхондии кӯдак қатъ мегардад.

Суд вазифадор аст дар давоми се рӯзи пас аз эътибори қонуни пайдо кардани ҳалномаи суд дар мавриди бекор кардани фарзандхондии кӯдак иқтибоси ин ҳалномаи судро ба мақоми сабти асноди ҳолати шаҳрвандии маҳалли бақайдгирии давлатии фарзандхонди фириштад.

Моддаи 141. Асосҳо барои бекор кардани фарзандхондии кӯдак

1. Фарзандхондии кӯдак дар мавридҳои бекор карда шуда метавонад, ки агар фарзандхондкардагон аз иҷрои вазифаҳои ба зиммашон гузошташудаи падару модари саркаши кунанд, аз ҳуқуқи падару модарии худ сӯиистифода намоянд, бо кӯдакони фарзандхондкардашон муносибати бераҳмона дошта, майзада ё нашъаманди ашадди бошанд.

2. Суд ҳуқуқ дорад бо назардошти манфиат ва фикри кӯдак фарзандхондиро бо сабабҳои дигар низ бекор кунад.

Моддаи 142. Шахсоне, ки ҳуқуқи талаби бекор кардани фарзандхондии кӯдакро доранд

Ҳуқуқи талаби бекор намудани фарзандхондкунии кӯдакро падару модари ҳақиқии кӯдаки фарзандхондшуда, фарзандхондкардагони (яке аз онҳо) кӯдакони фарзандхондшуда, ки ба синни чордаҳсолаги расидаанд, мақоми васояту парастори, инчунин прокурор доро мебошанд.

Моддаи 143. Оқибати бекор кардани фарзандхондии кӯдак

1. Дар сурати фарзандхондиро бекор кардани суд ҳуқуқу ўҳдадориҳои байни фарзандхондшуда ва фарзандхондаю хешовандонаш қатъ гардида, ҳуқуқу ўҳдадориҳои байни кӯдак ва волидону хешовандонаш барқарор карда мешаванд, агар инро манфиати кӯдак тақозо кунад.

2. Дар сурати бекор кардани фарзандхонди, кӯдак бо ҳалномаи суд ба волидонаш супурда мешавад. Дар сурати набудани волидон, инчунин агар ба волидон супурдани кӯдак хилофи манфиати ӯ бошад, кӯдак ба таълиму тарбия фаро гирифтани ба мақомоти васояту парастори дода мешавад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791*).

3. Суд ҳамчунин масъалаи нигоҳ доштан ё надоштани ном, номи падар ва насаби кӯдакро, ки бо сабаби фарзандхонди ба ӯ дода шудаанд, ҳал менамояд. Дигар кардани ном, насаб ё номи падари кӯдаки ба синни даҳсолаги расида танҳо бо розигии ӯ мумкин аст (*Қонуни ҶТ аз 23.11.2015 № 1239*).

4. Суд бо назардошти манфиати кӯдак, ҳуқуқ дорад фарзандхондкардагони собиқро ўҳдадор созад, ки ба андозаи муқаррарнамудаи моддаҳои 81 ва 83 ҳамин Кодекс барои таъминоти кӯдак маблағ пардозанд.

Моддаи 144. Номумкинии бекор кардани фарзандхонди баъди ба ба балоғат расидани кӯдаки фарзандхондшуда

Бекор кардани фарзандхондии кӯдак мумкин нест, агар кӯдаки фарзандхондшуда то лаҳзаи пешниҳоди талаби бекор кардани фарзандхонди ба балоғат расида бошад, ба истиснои ҳолатҳое, ки ба ин гуна бекоркуни розигии байни шахси фарзандхондкарда ва кӯдаки фарзандхондшуда, инчунин волидони ӯ, агар онҳо дар қайди ҳаёт буда, аз ҳуқуқи падару модари маҳрум нашуда бошанд ва суд онҳоро ғайри қобили амал эътироф накарда бошад.

Моддаи 145. Беэътибор дониستاني фарзандхондии кӯдак

Фарзандхондии кӯдак дар ҳолатҳое метавонад беэътибор дониста шавад, ки агар:

- ҳалномаи фарзандхонди ба ҳуҷҷатҳои қалбаки асос ёфта бошад;
- фарзандхонди қалбаки бошад;
- шахси ба балоғатрасида ба фарзандхонди қабул шуда бошад;
- фарзандхондкарда шахсе бошад, ки суд ӯро ғайриқобили амал ё қобили амалаш маҳдуд эътироф карда бошад;
- шахси фарзандхондкарда бо ҳалномаи суд аз ҳуқуқи падару модари маҳрумшуда бошад;
- шахсоне, ки барои номатлуб иҷро кардани ӯҳдадориҳои қонунан ба зиммашон гузошташуда аз ӯҳдадориҳои васи ё парастори бартараф карда шуда бошанд;
- фарзандхонди бинобар гуноҳи содиркардаи собиқ фарзандхондагон аз ҷониби суд бекор карда шуда бошад;

- шахсоне, ки бинобар вазъи саломати наметавонанд ҳуқуқи падару модариро амали намоянд. Номгӯи бемориҳое, ки ҳангоми ба онҳо мубтало будани шахс наметавонад кӯдакро ба фарзандхонди қабул кунад, таҳти васоят (парастори) қарор диҳад, аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

Моддаи 146. Оқибати беътибор донистани фарзандхонди кӯдак

1. Фарзандхонди кӯдак аз лаҳзаи қабул гардидани ҳалномаи суд дар бораи фарзандхонди беътибор дониста мешавад. Дар ин маврид тамоми ҳуқуқу ўҳдадориҳои фарзандхондаю хешовандони ӯ ва фарзандхонд, ки аз фарзандхонди бармеоянд, аз байн мераванд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791*).

2. Суд вазифадор аст, ки дар муддати се рӯз дар хусуси эътибори қонуни пайдо кардани ҳалнома дар бораи беътибор донистани фарзандхонди ба мақоми сабти асноди ҳолати шахрванди, ки фарзандхонди дар он ба қайд гирифта шудааст, хабар диҳад.

БОБИ 20. ВАСОЯТ ВА ПАРАСТОРИИ НОБОЛИҶОН

Моддаи 147. Ноболиғоне, ки таҳти васоят парастори гирифта мешаванд

1. Васоят парастори барои кӯдакони ноболиғе, ки бе парастории волидон мондаанд (моддаи 122 ҳамин Кодекс), бо мақсади таъминот, таълиму тарбия, инчунин барои ҳифзи ҳуқуқу манфиатҳои онҳо муқаррар карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 24.02.2017 № 1395*).

2. Васоят барои ноболиғони то синии чордаҳсола муқаррар карда мешавад.

3. Парастори барои ноболиғони аз чордаҳсола то ҳаҷдаҳсола муқаррар карда мешавад.

4. Муқаррар ва қатъ намудани васоят ё парастории кӯдакони ноболиғ тавассути Кодекси граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

Моддаи 148. Васиён ва парасторони ноболиғон

1. Танҳо шахсони болиғи қобили амал васи ва парастор таъин шуда метавонанд.

2. Шахсони зерин васи ва парастор таъин шуда наметавонанд:

- шахсоне, ки аз ҳуқуқи падару модари маҳрум шудаанд:

- шахсоне, ки қаблан кӯдакро ба фарзандхонда қабулкарда, агар фарзандхондкунӣ бо сабаби номатлуб иҷро кардани ўҳдадориҳояшон бекор карда шуда бошад;

- шахсоне, ки бо сабаби номатлуб иҷро кардани ўҳдадориҳояшон аз вазифаи васи ё парастори озод карда шудаанд;

- шахсони мубталои майзадаги ва нашъаманди, инчунин шахсоне, ки вобаста ба вазъи саломати (қисми 1 моддаи 127 ҳамин Кодекс) наметавонанд ўҳдадориҳояшонро оид ба тарбияи кӯдак анҷом диҳанд.

3. Мақомоти васояту парасториро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад ([Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 № 1239](#)).

Моддаи 149. Низомнома дар бораи мақомоти васояту парастори

Низомнома дар бораи мақомоти васояту парастори аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад.

Моддаи 150. Маҳалли муқаррар намудани васояту парастори

Васојату парастори аз тарафимақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ҷамоатҳои шаҳрак ва ҷамоатҳои деҳот маҳали истиқомати шахсе, ки бояд таҳти васојат ва парастори гирифта шавад ё маҳалли истиқомати васи ё парастор муқаррар мешавад (*Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 № 183*).

Моддаи 151. Интиҳоби васи ва парастор

1. Ҳангоми ба кӯдак таъин намудани васи ё парастор бояд сифатҳои шахсии васи (парастор), ба иҷрои ўҳдадориҳои васи (парастори) қодир будани ў, муносибатҳои байни ў ва шахси мўҳтоҷи васојат ё парастори, муносибати аъзои оилаи васи (парастор) нисбат ба кӯдак, инчунин дар сурати имкон хоҳиши худӣ кӯдак ба инобат гирифта мешавад.

2. Таъин намудани парастор ба шахси болиғи қобили амал, ки бинобар аҳволи саломатиаш барои татбиқи мустақилонаи ҳуқуқ ва иҷрои ўҳдадориҳои имконият надорад, танҳо бо розигии шахси таҳти парастори гирифташаванда сурат гирифта метавонад.

Моддаи 152. Васојат (парастори) нисбат ба кӯдаконе, ки дар муассисаҳои тарбияви, муолиҷави ва муассисаҳои ҳифзи иҷтимоии аҳоли қарор доранд

1. Ба кӯдаконе, ки дар муассисаҳои тарбияви, таълими ва муассисаҳои ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва дигар муассисаҳои ба ин монанд таҳти васојати пурраи давлат қарор доранд, васи (парастор) таъин карда намешавад. Иҷрои чунин ўҳдадориҳо ба зиммаи маъмурияти ин муассисаҳо гузошта мешавад.

Аз ҷониби васи (парастор) дар чунин муассиса муваққатан қарор додани кӯдак ҳуқуқ ва ўҳдадориҳои васиро (парасторро) нисбат ба ин кӯдак қатъ намесозад.

2. Мақомоти васояту парастори шароити таъминот, тарбия ва таълими кӯдакони дар ин муассисаҳо қарордоштаро, ки дар қисми 1 ҳамин модда зикр гардидаанд, назорат мекунанд.

3. Ҳимояи ҳуқуқи дастпарварони (хатмкунандагони) муассисаҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида ба зиммаи мақомоти васояту парастори гузошта мешавад.

Моддаи 152(1). Васоят (парасторӣ) нисбат ба кӯдаконе, ки падару модари онҳо муддати тӯлонӣ ғоибанд

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 791)

1. Васоят (парасторӣ) нисбат ба кӯдаконе, ки падару модари онҳо муддати тӯлонӣ (зиёда аз 3 моҳ) ғоибанд ё дар таълиму тарбияи хешу ақрабояшон қарор доранд, ки ин хешу ақрабо дорои ҳуҷҷати дахлдор нестанд, аз ҷониби мақомоти васояту парасторӣ таъин карда мешавад.

2. Мақомоти васояту парасторӣ шароити таъминот ва таълиму тарбияи кӯдакони дар қисми 1 ҳамин модда зикргардидаро назорат мекунанд.

3. Ҳимояи ҳуқуқи манфиатҳои қонунии кӯдакони дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида ба зиммаи мақомоти васояту парасторӣ гузошта мешавад *(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 791)*.

Моддаи 153. Ҳуқуқи кӯдакони таҳти васоят (парастори) қарордошта

1. Кӯдакони таҳти васоят (парастори) қарордошта чунин ҳуқуқҳо доранд:

- ба тарбия дар оилаи васи (парастор), ғамхори аз ҷониби васи (парастор), зиндагии дар як ҷо бо ӯ, ба ғайр аз ҳолатҳои, ки қонунгузори граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбини намудааст;

- ба таъмини шароити зист, тарбия ва таълим, рушду такомули ҳамаҷониба ва эҳтироми шаъну эътибори инсонии онҳо;

- ба алимент, нафақа, ёрдампули ва дигар пардохтҳои иҷтимоии ба онҳо тааллуқдошта;

- ба нигоҳ доштани ҳуқуқи моликият ба манзили истиқомати ё ҳуқуқи истифодаи манзили истиқомати ва дар сурати мавҷуд набудани манзили истиқомати ҳуқуқ доранд тибқи қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон оид ба манзил хонаи истиқомати гиранд ([Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791](#));

- ба ҳимоя аз суиистифодаи васи (парастор) мутобиқи моддаи 57 ҳамин Кодекс.

2. Кӯдаконе, ки таҳти васоят (парастори) қарор доранд, дорои ҳуқуқҳои пешбиниамудаи моддаи 56 ҳамин Кодекс мебошанд.

Моддаи 154. Ҳуқуқи кӯдакони бе парастории волидон монда, ки дар муассисаҳои тарбияви, таботати ва муассисаҳои ҳифзи иҷтимоии аҳоли қарор доранд

1. Кӯдакони бе парастории волидон монда, ки дар муассисаҳои тарбияви, таботати ва муассисаҳои ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва дигар муассисаҳои ба ин монанд қарор доранд, чунин ҳуқуқҳо доранд:

ба таъминот, тарбия, таълим, рушду такомули ҳамаҷониба, эҳтироми шаъну эътибори инсонии, таъмини манфиатҳояшон;

ба алимент, нафақа, ёрдампули ва дигар пардохтҳои иҷтимоии ба онҳо тааллуқдошта;

ба нигоҳ доштани ҳуқуқи моликият ба манзили истиқомати ё ҳуқуқи истифодаи манзили истиқомати ва ҳангоми мавҷуд набудани манзили истиқомати ҳуқуқ доранд тибқи қонунгузори манзил хонаи истиқомати гиранд;

пас аз хатми муассисаҳои зикргардида ба имтиёз барои ба кор даромадан мувофиқи қонунгузори меҳнат.

2. Кӯдакони бе парастории волидон монда, ки дар муассисаҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида қарор доранд, инчунин дорои ҳуқуқҳои пешбининамудаи моддаҳои 55, 56 ҳамин Кодекс мебошанд.

Моддаи 155. Ҳуқуқ ва ӯҳдадориҳои васи ва парастори кӯдаки ноболиғ

1. Васи ва парастори кӯдаки ноболиғ ҳуқуқ доранд ва ӯҳдадор ҳастанд, ки шахси ба парастори гирифташонро тарбия кунанд, дар бораи саломати, такомули ҷисмони, рӯҳи, маънави ва ахлоқи, таҳсил ва касбомӯзии ӯ ғамхори зоҳир намоянд.

Васиёну парасторон метавонанд бо назардошти фикру хоҳиши кӯдакон ва тавсияи мақомоти васояту парастори, инчунин ҳангоми риояи талаботи пешбининамудаи қисми якуми моддаи 65 ҳамин Кодекс тарбияи кӯдаконро, ки таҳти васояти (парастори) онҳо қарор доранд, мустақилона муайян намоянд.

Васи ва парастор бо назардошти фикру хоҳиши кӯдаки таҳти васоятшон қарордошта ҳуқуқ доранд муассисаи таълими ва шакли таълимро барои гирифтани таҳсилоти асосии умуми мустақилона интихоб намоянд (*Қонуни ҶТ аз 14.11.2016 № 1365*).

2. Васи ва парастор ҳуқуқ доранд ба воситаи суд аз ҳар гуна шахсоне, ки бе асоси қонуни кӯдакро дар назди худ нигоҳ медоранд, аз ҷумла аз хешовандони наздики кӯдак баргардонидани кӯдаки дар таҳти васоятшон (парасториашон) бударо талаб намоянд.

3. Васи ва парастор ҳуқуқ надоранд, ки барои муоширати кӯдаки таҳти васоятшон (парасториашон) қарордошта бо волидону

хешовандони дигараш, ба истиснои ҳолатҳое, ки ин муошират ба манфиати кӯдак нест, монёъ шаванд.

4. Ҳуқуқ ва ўҳдадориҳои васи ва парасторро Кодекси граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад.

5. Ўҳдадориҳои васоят (парастори) нисбат ба кӯдаки таҳти васоят (парастори) қарордошта аз ҷониби васи (парастор) бемузд анҷом дода мешавад.

6. Ба васи (парастор) барои таъминоти кӯдаки таҳти парастори қарордошта ҳар моҳ тибқи андоза ва тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон маблағ дода мешавад.

Моддаи 156. Аз вазифа бартараф сохтани васи ва парастор дар сурати номатлуб иҷро кардани вазифашон

1. Агар васи ё парастор вазифаи ба зиммааш гузошташударо номатлуб иҷро кунад, мақоми васояту парастори васи ё парасторро аз иҷрои ин вазифа озод менамояд (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791*).

2. Дар сурати васоятро (парасториро) ба мақсадҳои ғаразнок истифода кардани васи (парастор), инчунин дар ҳолати бе назорат ва кӯмаки зарури гузоштани шахсони таҳти парастори қарордошта мақомоти васояту парастори вазифадоранд, ки барои ҳалли масъалаи ба ҷавобгариҳои муқаррарнамудаи қонун кашидани ин шахс маводи заруриро ба прокурор пешниҳод намоянд.

Моддаи 157. Аз парастории шахси болиғ озод кардани парастор бо талаби шахси таҳти парастори қарордошта

Парастори шахси болиғи қобили амал, ки ба парастори мӯҳтоҷ аст бо сабаби вазъи саломати ва синну сол бояд бо талаби шахси таҳти парастори қарордошта аз вазифа озод карда шавад. Мақомоти васояту парастори дар ин ҳолат метавонанд бо

мувофиқаи шахси таҳти парастори қарордошта шахси дигарро ба сифати парастор таъин намоянд.

Моддаи 158. Шикоят намудан оид ба қарорҳои мақомоти васојату парастори

(Қонуни ҚТ аз 26.12.2011 № 791)

Нисбати қарорҳои мақомоти васојату парастори дар хусуси таъин ва озод намудани васиён ва парасторон, инчунин доир ба тамоми масъалаҳои васојату парастори шахсони манфиатдор метавонанд аз рӯи тобеият ба мақомоти болои ё ба суд шикоят кунанд.

ФАСЛИ VII. АСНОДИ ҲОЛАТИ ШАҲРВАНДИ

Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 № 183)

БОБИ 21.МУҚАРРАРОТИ УМУМИ

Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 № 183)

Моддаи 159. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 № 183)

Моддаи 160. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 № 183)

Моддаи 161. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 № 183)

Моддаи 162. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 № 183)

Моддаи 163. Хориҷ карда шуд

(Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 № 183)

Моддаи 164. Хорич карда шуд

(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183)

Моддаи 165. Хорич карда шуд

(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183)

Моддаи 166. Хорич карда шуд

(Қонуни ҶТ аз 29.04.2006 № 183)

ФАСЛИ VIII. ИСТИФОДАИ ҚОНУНҲОИ ОИЛА ДАР МУНОСИБАТҲОИ ОИЛАВИ БО ИШТИРОКИ ШАҲРВАНДОНИ ХОРИҶИ ВА ШАХСОНИ БЕШАҲРВАНДИ

БОБИ 22. ИСТИФОДАИ ҚОНУНГУЗОРИИ НИКОҲ ВА ОИЛА НИСБАТ БА ШАҲРВАНДОНИ ХОРИҶИ ВА ШАХСОНИ БЕШАҲРВАНДИ

Моддаи 167. Ақди никоҳ дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон

1. Шаклу тартиби ақди никоҳ дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон тибқи қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

2. Шартҳои ақди никоҳ дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ҳар як шахси никоҳшаванда дар асоси қонунҳои давлате, ки дар лаҳзаи ақди никоҳ ӯ шаҳрванди он давлат мебошад, бо риояи талаботи қисми 3 моддаи 12 ва моддаи 14 ҳамин Кодекс дар бобати ҳолатҳое, ки монеъи ақди никоҳ мегарданд, муайян карда мешаванд *(Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 710, аз 26.12.2011 № 791)*.

3. Агар шахс дар баробари шаҳрванди давлати дигар будан шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дошта бошад, нисбати вай шартҳои ақди никоҳи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода бурда мешавад. Агар шахс дорои шаҳрвандии якчанд давлати хориҷи бошад, бо интихоби ин шахс

қонунгузорию яке аз ин давлатҳо истифода бурда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 29.04.2006 № 183*).

4. Шартҳои ақди никоҳи шахси бешаҳрванди дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси қонунҳои давлате муайян карда мешаванд, ки ин шахс дар он ҷои истиқомати доими дорад.

Моддаи 168. Ақди никоҳ дар намояндагиҳои дипломати ва муассисаҳои консули

1. Ақди никоҳи дар байни шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон зиндаги мекунанд, дар намояндагиҳои дипломати ва муассисаҳои консули Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

2. Ақди никоҳ дар байни шаҳрвандони хориҷи, ки аз тарафи намояндагиҳои дипломати ва муассисаҳои консули кишварҳои хориҷи дар Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода шудааст, агар ин шахсон дар лаҳзаи ақди никоҳ шаҳрвандони давлати хориҷие бошанд, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон сафир ё консул таъин кардааст, мутақобилан қобили эътибор доништа мешавад.

Моддаи 169. Эътирофи никоҳе, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон баста шудааст

1. Никоҳҳои шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва никоҳҳои байни шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон бо шаҳрвандони хориҷи ё шахсони бешаҳрванди, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон бо риояи қонунҳои он кишвар баста шудаанд, агар барои эътироф шартҳо ва мусоҳибиҳои дар қисми 3 моддаи 12 ва моддаи 14 ҳамин Кодекс пешбинигардида набошанд, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо эътибор доништа мешавад (*Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 № 710*).

2. Никоҳи шаҳрвандони хориҷи, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон бо риояи қонунҳои он кишваре баста шудаанд, ки дар он ақди никоҳ сурат

гирифтааст, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон боэътибор доништа мешаванд.

Моддаи 170. Беэътибор донистани никоҳ

Ақди никоҳ тибқи тартиби муқаррарнамудаи моддаҳои 167 ва 169 Кодекси мазкур боэътибор доништа мешавад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791*).

Моддаи 171. Бекор кардани никоҳ

1. Бекор кардани никоҳи шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон бо шахрвандони хориҷи ё ашхоси бешахрванди, инчунин никоҳи байниҳамдигарии шахрвандони хориҷи дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тибқи қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

2. Шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон истиқомат мекунанд, ҳуқуқ доранд никоҳро бо ҳамсари худ, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон зиндаги мекунанд, сарфи назар аз шахрвандии ӯ, дар суди Ҷумҳурии Тоҷикистон бекор кунанд. Дар ҳолатҳое, ки тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба бекор кардани никоҳ дар мақмоти сабти асноди ҳолати шахрванди иҷозат дода мешавад, никоҳ дар намояндагиҳои дипломати ё муассисаҳои консулии Ҷумҳурии Тоҷикистон бекор карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 26.12.2011 № 791*).

3. Бекор кардани никоҳи байни шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шахрвандони хориҷи ё шахсони бешахрванди, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо риояи қонунгузориҳои кишвари хориҷии дахлдор салоҳиятнокии мақомоте, ки оиди бекор кардани никоҳ қарор қабул кардаанд ва қонунгузорие, ки ҳангоми бекор кардани никоҳ бояд истифода бурда шавад, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон боэътибор доништа мешавад.

4. Бекор кардани никоҳи байни шахрвандони хориҷи, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо

риояи қонунгузории кишвари дахлдор салоҳияти мақоме, ки дар бораи никоҳ қарор баровардааст ва қонунҳое, ки бояд ҳангоми бекор кардани никоҳ истифода шаванд, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон боэътибор дониста мешавад.

Моддаи 172. Ҳуқуқҳои шахсии ғайримолумулкию молумулкӣ ва ўҳдадориҳои зану шавҳар

(Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 № 710)

1. Ҳуқуқҳои шахсии ғайриамволию амволи ва ўҳдадориҳои зану шавҳар тибқи қонунҳои давлате, ки онҳо дар ҳудуди он иқоматгоҳи муштарак доранд ва дар сурати надоштани иқоматгоҳи муштарак бошад, тибқи қонунҳои давлате муайян карда мешаванд, ки онҳо дар қаламрави он иқоматгоҳи охирини муштарак доштанд. Ҳуқуқҳои шахсии ғайриамволию амволи ва ўҳдадориҳои зану шавҳаре, ки иқоматгоҳи муштарак надоранд, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқи қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешаванд,

2. Зану шавҳаре, ки шаҳрвандии умуми ё иқоматгоҳи муштарак надоранд, ҳангоми бастании аҳдномаи никоҳ ё созишнома дар бораи пардохти алимент ба ҳамдигар метавонанд қонунҳоеро интихоб намоянд, ки барои муайян намудани ҳуқуқи ўҳдадориҳояшон дар хусуси пардохти алимент аз рӯи ин аҳднома ё созишномаи пардохти алимент мавриди истифода қарор мегиранд. Агар зану шавҳар дар мавриди интихоби қонунҳо нисбати аҳдномаи никоҳ ё созишномаи зану шавҳар дар бораи пардохти алимент ба якдигар ба мувофиқа наоянд, муқаррароти қисми якуми ҳамин модда истифода мешавад.

Моддаи 173. Муқаррар намудан ва рад кардани падархонди (модархонди)

1. Муқаррар намудан ва рад кардани падархонди (модархонди) тибқи қонунҳои давлате муайян карда мешавад, ки кӯдак аз рӯи таваллуд шахрванди он мебошад.

2. Тартиби муқаррар ва рад кардани падархондиро (модархондиро) дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад. Дар ҳолатҳое, ки агар мутобиқи қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудани падар (модар) дар мақомоти сабти асноди ҳолати шахрванди иҷозат дода шуда бошад, волидони берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон истиқоматкунандаи кӯдак, ки ақаллан якеашон шахрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошанд, ҳуқуқ доранд бо аризаи муқаррар намудани падар (модар) ба намояндагии дипломати ё муассисаҳои консулии Ҷумҳурии Тоҷикистон муроҷиат намоянд.

Моддаи 174. Ҳуқуқ ва ӯҳдадориҳои волидон ва фарзандон

Ҳуқуқ ва ӯҳдадориҳои волидон ва фарзандон, аз ҷумла ӯҳдадориҳои волидон дар бобати таъминоти фарзандон мутобиқи қонунҳои давлате муайян карда мешаванд, ки дар он давлат иқоматгоҳи муштарак доранд. Дар сурати иқоматгоҳи муштарак надоштани волидон ва фарзандон, ҳуқуқи ӯҳдадориҳои онҳо тибқи қонунҳои давлате муайян карда мешаванд, ки кӯдак шахрванди он мебошад. Бо талаби даъвогар нисбати ӯҳдадориҳои алиментдиҳии ва дигар муносибатҳои байни волидон ва фарзандон қонунҳои давлатеро истифода кардан мумкин аст, ки кӯдак дар қаламрави он истиқомати доими дорад.

Моддаи 175. Ҷаҳдҳои алиментдиҳии фарзандони болиғ ва аъзои дигари оила

Ҷаҳдҳои алиментдиҳии фарзандони болиғ ба манфиати волидонашон, инчунин ӯҳдадориҳои алиментдиҳии аъзои дигари оила тибқи қонунҳои

давлате муайян карда мешаванд, ки онҳо дар қаламрави он иқоматгоҳи доими доранд. Дар сурати надоштани иқоматгоҳи муштарак чунин ўҳдадориҳо тибқи қонунҳои давлате муайян карда мешавад, ки шахси даъвогари алимент шахрванди он мебошад.

Моддаи 176. Муқаррар намудани мазмуни меъёрҳои ҳуқуқи оилавии хориҷи

1. Ҳангоми истифодаи меъёрҳои ҳуқуқи оилавии хориҷи суд ё мақоми сабти асноди ҳолати шахрванди ва дигар мақомот мундариҷаи ин меъёрҳоро мувофиқи тафсири расмии он, амалияи истифода ва доктринаи он дар давлати дахлдори хориҷи муқаррар менамоянд.

Ба мақсади муқаррар намудани мундариҷаи меъёрҳои ҳуқуқи оилавии хориҷи суд, мақомоти сабти асноди ҳолати шахрванди ва мақомоти дигар метавонанд тибқи тартиби муқарраршуда барои мусоидат ва тавзеҳ ба Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар мақомоти салоҳиятноки Ҷумҳурии Тоҷикистон муроҷиат кунанд ё коршиносонро (экспертҳоро) ҷалб намоянд.

2. Шахсони манфиатдор ҳуқуқ доранд асноди тасдиқкунандаи мундариҷаи меъёрҳои ҳуқуқи оилавии хориҷиеро, ки онҳо барои талаби худ ё эътироз ба он истинод мекунанд, пешниҳод намоянд ё ба тарзи дигар ба суд ё мақоми сабти асноди ҳолати шахрванди ва дигар мақомот дар муқаррар сохтани мундариҷаи меъёрҳои ҳуқуқи оилавии хориҷи мусоидат кунанд.

3. Агар мундариҷаи меъёрҳои ҳуқуқи оилавии хориҷи, сарфи назар аз чораҳои мутобиқи қисми якуми ҳамин модда дидашуда муқаррар нагардад, қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода бурда мешавад.

Моддаи 177. Маҳдудияти истифодаи ҳуқуқи оилавии хориҷи

Ҳуқуқи оилавии хориҷи дар ҳолатҳое истифода бурда намешавад, ки он хилофи асосҳои тартиботи ҳуқуқии (тартиботи оммави) Ҷумҳурии Тоҷикистон бошад. Дар ин ҳолат қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода бурда мешаванд.

Моддаи 177(1). Ҷавобгарӣ барои риоя накардани талаботи Кодекси мазкур

(Қонуни ҚТ аз 19.03.2013 № 952)

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ барои риоя накардани талаботи Кодекси мазкур мутобиқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд *(Қонуни ҚТ аз 19.03.2013 № 952)*.

Моддаи 178. Аз эътибор соқит донишани баъзе санадҳои қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон, бинобар мавриди амал қарор гирифтани ин Кодекс

Қонунҳои зерини Ҷумҳурии Тоҷикистон беэътибор доништа шаванд:

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 19 июни соли 1969 "Дар бораи тасдиқ кардани Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1969. № 12, моддаи 102);

Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 сентябри соли 1976 "Дар бораи даровардани тағйирот ба моддаи 185 Кодекси Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба никоҳ ва оила" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1976, № 19, моддаи 244);

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 ноябри соли 1976 "Дар хусуси тасдиқ намудани Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи даровардани тағйирот ба моддаи 185 Кодекси

Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба никоҳ ва оила" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1976, № 23, моддаи 282);

Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 августи соли 1980 "Дар бораи даровардани тағйирот ва иловаҳо ба Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1980, № 18, моддаи 216);

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 19 ноябри соли 1980 "Дар хусуси тасдиқ намудани Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи даровардани тағйирот ва иловаҳо ба Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1980, № 23, моддаи 250);

Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25 марти соли 1982 "Дар бораи даровардани тағйирот ва иловаҳо ба моддаи 35 Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1982, № 7, моддаи 51);

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 17 майи соли 1982 "Дар хусуси тасдиқ кардани Указҳои Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи даровардани тағйироту иловаҳо ба баъзе актҳои қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон дар қисмати тасдиқи Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25 марти соли 1982 "Дар бораи даровардани тағйирот ба моддаи 35 Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1982, № 11, моддаи 130);

Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 10 феввали соли 1984 "Дар бораи даровардани тағйирот ба моддаи 27 Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои

Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1984, № 4, моддаи 40);

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 17 феввали соли 1984 "Дар бораи тасдиқ кардани Указҳои Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар хусуси дохил кардани тағйироту иловаҳо ба баъзе актҳои қонунии Ҷумҳурии Тоҷикистон" дар қисмати тасдиқ намудани Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 10 феввали соли 1984 "Дар бораи дохил кардани тағйирот ба моддаи 27-уми Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1984, № 4, моддаи 36);

Моддаи 9 Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 8 августи соли 1984 "Дар бораи дохил кардани тағйироту иловаҳо ба баъзе актҳои қонунии Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1984, № 16, моддаи 168);

Фасли 1 Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22 ноябри соли 1984 "Дар бораи даровардани тағйироту иловаҳо ба баъзе актҳои қонунии Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1984, № 23, моддаи 224);

Фасли 1 Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 феввали соли 1985 "Дар бораи даровардани тағйироту иловаҳо ба баъзе актҳои қонунии Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1985, № 5, моддаи 54);

Фасли 11 Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22 ноябри соли 1985 "Дар бораи баъзе тағйиротҳои тартиби рӯёнидани алимент барои нигоҳубини кӯдакони ноболиғ" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1985, № 23, моддаи 230);

Фасли 1 Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 феввали соли 1987 "Дар бораи баъзе тағйиротҳои тартиби рӯёнидани алимент барои фарзандони ноболиғ" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1987, № 5, моддаи 76);

Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 феввали соли 1990 "Дар бораи даровардани тағйирот ба Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 1990, № 5, моддаи 42);

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 24 апрели соли 1990 "Дар хусуси тасдиқи Указҳои Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи даровардани тағйироту иловаҳо ба баъзе актҳои қонунии Ҷумҳурии Тоҷикистон" дар қисмати тасдиқ намудани Укази Президиуми Совети Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 феввали соли 1990 "Дар бораи даровардани тағйирот ба Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон соли 1990, № 9, моддаи 162);

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 24 апрели соли 1990 "Дар бораи даровардани тағйироту иловаҳо ба Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1990, № 9, моддаи 163);

Фасли III Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 августи соли 1990 "Дар бораи дохил кардани тағйироту иловаҳо ба баъзе актҳои қонунии Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1990, № 16, моддаи 268);

Фасли VI Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 12 декабри соли 1990 "Дар бораи ворид намудани тағйироту иловаҳо ба баъзе санадҳои қонунии Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Шӯрои Олии РСС Тоҷикистон, соли 1990, № 24, моддаи 410);

Фасли 1 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 юни соли 1991 "Дар хусуси даровардани тағйироту иловаҳо ба баъзе санадҳои қонунии Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ведомостҳои Совети Олии РСС Тоҷикистон, соли 1991, № 14, моддаи 237);

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 ноябри соли 1992 "Дар бораи даровардани тағйирот ба Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ахбори Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 1992, № 21-22, моддаи 301);

Фасли IV Фармони Раёсати Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 юни соли 1993 "Дар бораи ворид намудани тағйироту иловаҳо ба баъзе санадҳои қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Протоколи № 166 маҷлиси Раёсати Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон);

Фармони Раёсати Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 июли соли 1993 "Дар бораи даровардани тағйирот ба Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ахбори Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 1993, № 13, моддаи 272);

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 декабри соли 1993 "Оид ба тасдиқ намудани Фармонҳои Раёсати Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи дохил намудани тағйироту иловаҳо ба баъзе қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон" дар қисмати тасдиқи Фармони Раёсати Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 июли соли 1993 "Дар бораи даровардани тағйирот ба Кодекси оид ба никоҳ ва оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (Ахбори Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 1993, № 23-24, моддаи 509).